



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Akademins pris

Brister i studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen för studerande föräldrar.

Socionomprogrammet, vårterminen 2009.

C-uppsats

Författare: Anna Lindsjö

Handledare: Susanne Fransson

Abstract

Titel: Akademiens pris - brister i studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen för studerande föräldrar.

Författare: Anna Lindsjö

Nyckelord: Studiemedelssystem, föräldraförsäkring, studerande föräldrar, välfärdsteori.

Studiens första syfte är att sammanställa relevant kunskap och skapa förståelse för de studerande föräldrarna. Det andra syftet är att lyfta fram de viktigaste förbättringarna för deras studiesociala situation. Det tredje och mer utopiska syftet är att försöka åstadkomma en förbättring för de studerande föräldrarnas studiesociala situation. Frågeställningarna är hur de studerande föräldrarna anser att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen stämmer överens, samt vilka förbättringar som de studerande föräldrarna ser som mest nödvändiga.

Studien är av en explorativ, kvalitativ karaktär, med en abduktiv ansats. Utforskande litteraturstudier av tidigare rapporter och utredningar sammanstrålar med resultat från kvalitativa intervjuer med studerande föräldrar. Teorin jag har använt mig av är Esping-Andersens teori om socialpolitik och välfärdssamhällen. Jag har haft en pragmatisk vetenskapsfilosofisk syn på studien.

Resultaten menar på att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen inte stämmer överens. Systemen är inte konsekvent utformade kring studerande föräldrar. De upplevs vara byråkratiska och krångliga. Detta bidrar till onödig osäkerhet och rädsla inför nyttjande av systemen. De viktigaste förbättringarna som kommer fram är att systemen bör samverka bättre. Att ändra den sjukpenninggrundande inkomsten för studerande föräldrar, så att ersättningen som minst motsvarar uttagandet av fullt studiemedel är en annan viktig förbättring. Att möjliggöra för studerande föräldrar att låta en förvärvsarbetande vara hemma för vård av studentens sjuka barn är en annan viktig förbättring.

De studerande föräldrarna ställer sig frågande till politikernas uttalade vilja att öka barnafödandet i landet och arbetsgivarnas ovilja att anställa högutbildade i barnafödande ålder. Detta kombinerat med att mina respondenter, i vissa fall, upplever att de blir ekonomiskt straffade då de skaffar barn under sin studietid, gör att de ställer sig frågan: När ska man i så fall skaffa barn?

Förord

Först och främst vill jag tacka mina respondenter för att ni har låtit er bli intervjuade. Era erfarenheter har varit ovärderliga i denna studie, då ni har bidragit med det inifrånperspektiv som var nödvändigt för att svara på frågeställningarna – tack för att ni delade med er av era personliga erfarenheter.

Jag vill tacka min handledare för hennes kunskap och stöd under studiens gång – tack.

Jag vill även tacka Johanna & Fredrik som tålmodigt och oförtrutet bidragit med kommentarer, åsikter, förslag till förbättringar, en massa gott sällskap och te under hela studiens gång. Detta trots egna studier, barn och tröttande graviditet – tack!

Sist men inte minst, vill jag tacka min sambo och min son som har stått ut med att jag har grävt ner mig i denna uppsats under en ansevärd tidsperiod. Tack för att ni har funnits där och gått igenom lunginflammationer, bihåleinflammationer, magisteruppsatser, roadtrips över Sverige för att hitta respondenter och annat som livet gett oss under tiden – tack.

Ordet livspussel får en annan mening som studerande förälder.

Innehållsförteckning

INLEDNING	6
FÖRFÖRSTÅELSE	6
PROBLEMFÖRMULERING	7
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
VETENSKAPSFILOSOFISKT PERSPEKTIV	8
INTRODUKTION TILL OMRÅDET.....	9
<i>Studenten</i>	9
<i>Den studerande föräldern</i>	9
<i>Familjepolitiken</i>	10
<i>Andra föräldrar</i>	10
HISTORIA.....	12
SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMENS HISTORIA.....	12
<i>Den sjukpenninggrundande inkomstens historia</i>	12
<i>Föräldraförsäkringens historia</i>	13
<i>Barnbidragets historia</i>	14
STUDIEMEDELSSYSTEMETS HISTORIA.....	14
<i>Tilläggsbidragets historia</i>	15
TIDIGARE RAPPORTER OCH UTREDNINGAR.....	16
”SJUKPENNINGGRUNDANDE INKOMST. SKYDD OCH ANPASSNING” SOU 2003:50.....	16
”STUDERANDE OCH TRYGGHETSSYSTEMEN”, SOU 2003:130.....	17
”REFORMERAD FÖRÄLDRAFÖRSÄKRING” SOU 2005:73	19
”STUDERANDE FÖRÄLDRAR I HÖGRE UTBILDNING” RAPPORT FRÅN CSN, 2009.	20
”STÄRKT STÖD FÖR STUDIER – TRYGGT, ENKELT OCH FLEXIBELT” SOU 2009:28	21
TEORI.....	22
TEORETISKA FÖRUTSÄTTNINGAR.....	22
<i>Esping – Andersen, Socialpolitisk teori, välfärdsstaten.</i>	22
METOD	24
AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL.....	24
RESPONDENTERNA	25
PROCEDUR.....	26
<i>Intervjumetod och tillvägagångssätt</i>	26
<i>Intervjuareffekten</i>	26
SKRIFTLIGT MATERIAL.....	27
ANALYSMETOD	27
VALIDITET & GENERALISERBARHET.....	28
RELIABILITET	29
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	29
INTERVJURESLTAT FRÅN INTERVJUER MED NÅGRA STUDERANDE FÖRÄLDRAR	30
TEMA 1, PERSONERNA	30
TEMA 2, STUDIEMEDELSSYSTEMET	30
<i>Tilläggsbidraget</i>	32
TEMA 3, HAVANDESKAPSPENNING	32
TEMA 4, FÖRÄLDRAPENNING.....	33
<i>Föräldraledighet</i>	34
TEMA 5, TILLFÄLLIG FÖRÄLDRAPENNING	34
<i>Tillfällig föräldrapenning av annan närstående</i>	35
TEMA 6, ÖVRIGA STUDIESOCIALA OMRÅDEN	36
TEMA 7, FÖRBÄTTRINGAR	37
SAMMANFATTANDE RESULTATBESKRIVNING - SVAR PÅ FRÅGESTÄLLNINGARNA	40

DISKUSSION	41
ANALYS OCH DISKUSSION AV INTERVJURESLTATEN	41
SAMMANFATTANDE ANALYS	44
TEORI OCH METODDISKUSSION – FÖRDELAR OCH NACKDELAR	44
AVSLUTNING	46
FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER OCH UTREDNINGAR	46
FRAMTIDEN?	47
LITTERATURFÖRTECKNING	48
BILAGOR	50
BILAGA 1 BREV STUDENTKÅRER.....	50
BILAGA 2 BREV RESPONDENTER.....	51
BILAGA 3 INTERVJUGUIDE.....	52

Inledning

”Det är ju så många olika system och regler inom systemen. Det är Försäkringskassan, CSN, förskola/skola, lärosäten och institutioner och alla ser på dig och din situation ur olika, icke kompatibla synvinklar. Kvar i mitten står du, den studerande föräldern, i kläm, bara för att du försöker göra det bästa för ditt barn...”

”Och det är ju jättetråkigt att det ska vara de ekonomiska möjligheterna som avgör hur mycket tid mitt barn får möjlighet att spendera med mig. Det är så synd att det är så att det är barnen som drabbas av att systemen inte går ihop och att man inte verkar ha tänkt så långt som till att studenter faktiskt också är föräldrar”

Detta säger två av mina respondenter om den ekonomiska situation och krångliga position som studenter hamnar i, och emellan, när de väljer att skaffa barn under sin studietid. Detta område kommer studien att utforska.

Under inledningen presenterar jag min egen förförståelse, min probleminventering och problemformulering samt syfte och frågeställningar. Jag presenterar även mitt vetenskapsfilosofiska perspektiv redan i inledningen för att läsaren ska få en förståelse för vem jag är som författare. En introduktion till området beskrivs även för att ge en klarare bild av det jag studerar.

Förförståelse

Tankarna kring detta ämne med studenter som har barn och deras studiesociala situation har växt fram under en längre tid. Det är ganska vanligt i min bekantskapskrets att skaffa barn under sin studieperiod. Jag har funderat på om detta beror på att det är mer fördelaktigt att skaffa barn under studierna eller om vi helt enkelt är i barnafödande ålder? Framförallt har jag funderat över varför studenter särskiljs från resten av medborgarna i landet. Varför har jag ena dagen samma rättigheter som alla andra, och nästa dag inte?

Jag har valt ämnet då jag även har egen erfarenhet av att vara just studerande förälder med ett litet barn. Jag har förstahandsinformation om hur studiemedelssystemet, de sociala trygghetssystemen samt hur vissa lärosätena fungerar ihop runt en student som står i begrepp att bilda familj. Tack vare mina egna erfarenheter har min nyfikenhet väckts inom detta område och jag ser både fördelar och nackdelar med att vara studerande förälder.

Kvale (1997) skriver om objektivitet i kvalitativ forskning. Han tar upp tre föreställningar om objektivitet, vilka är *frihet från bias*, *intersubjektiv kunskap* samt att *vara*

adekvat för det undersökta objektet. Frihet från bias innebär att kunskapen är tillförlitlig, att den är undersökt och kontrollerad samt oförvanskad av personliga fördomar. Intersubjektiv kunskap innebär att vetenskapliga data ska kunna prövas intersubjektivt och kunna återges på samma vis av andra observatörer. Med att vara adekvat för det undersökta objektet menar Kvale att den verkliga naturen av ett objekt kommer fram. Kvale skriver även att en kvalitativ intervju inte är objektiv eller subjektiv, utan att det är det inre samspelet mellan personerna i intervjun som är kärnan i kvalitativa intervjuer (Kvale, 1997).

Min egen förförståelse gör att det kan finnas risk för mig som författare att bli partisk och subjektiv med mitt studieområde. Min strävan är ändå att försöka distansera mig från denna förförståelse för att kunna genomföra en välgrundad och relativt opartisk studie.

Problemformulering

Min erfarenhet är att studenter med barn ställs utanför samhället och dess sociala trygghetssystem. Barnen till de studerande föräldrarna drabbas ekonomiskt, trots att föräldraförsäkringen är till för de små barnen i första hand. Att föräldrarna har valt att studera och vidareutbilda sig ger positiva effekter både privatekonomiskt som samhällsekonomiskt. Dock är det barnen till de studerande föräldrarna som drabbas ekonomiskt under sina tidiga levnadsår. I SOU 2005:73 beskrivs att familjer med små barn löper den största risken för ekonomiskt utsatthet. Denna utsatthet kan ge konsekvenser för barnet under dess livstid, till exempel genom risk för ökad dödlighet, kroppslig ohälsa samt psykisk ohälsa.

Två delar har urskilts i problemformuleringen – varför hamnar studenter utanför trygghetssystemen, trots sysselsättning på heltid och investeringar både privatekonomiskt som framtida samhällsekonomiskt? Och varför görs det inget för de små barnen? Dessa barn borde ha samma rättigheter som barn vars föräldrar förvärvsarbetar.

Då denna studie enbart omfattar ett vetenskapligt arbete på c-nivå, och sträcker sig över en kortare period har jag valt att fokusera på de studerande föräldrarnas situation. Detta problem är övergripande och kanske även det som i förlängningen kan lösa situationen för barnen, därför fördjupar jag mig i de studerande föräldrarnas studiesociala situation.

Syfte och frågeställningar

Det finns mycket kunskap och information om området. Min egen upplevelse är dock att den studerande föräldrarnas röst saknas. Studiens första syfte blir därmed att sammanställa relevant kunskap och skapa förståelse för de studerande föräldrarna genom deras unika inifrånperspektiv. Studiens andra syfte blir att lyfta fram de förbättringar som de studerande

föräldrarna ser som mest angeläget inför en eventuell omstrukturering av föräldraförsäkringen/den sjukpenninggrundande inkomsten.

Det tredje och mer utopiska syftet med studien är att åstadkomma en positiv förändring för de studerande föräldrarna, deras studiesociala situation samt i förlängningen, deras barn. Jag ämnar sprida studien till både studentfackliga organisationer som politiker, för att belysa och skapa debatt för de studerande föräldrarnas situation. Att skapa debatt är första steget till förändring.

För att ge en god kunskapsgrund att stå på inför fortsatt läsning presenterar jag historiken kring studiemedelssystemet samt socialförsäkringssystemen, främst föräldraförsäkringen, längre fram i studien. Tidigare rapporter och utredningar syftar till att belysa hur de beslutande instanserna ser på problemområdet. Intervjuavsnittet syftar till att ta reda på hur de studerande föräldrarna anser att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen harmonierar, samt vilka förbättringar de ser som mest nödvändiga. Intervjuerna fokuserar på studenternas unika inifrånperspektiv på det studerade området, och tillför därmed ytterligare en dimension inför analysen.

Frågeställningarna i intervjuerna är således:

- Hur upplever studerande föräldrar att studiemedelssystemet stämmer överens med föräldraförsäkringssystemet?
- Vad upplever de studerande föräldrarna som de viktigaste förbättringarna för deras studiesociala situation?

Vetenskapsfilosofiskt perspektiv

Jag har valt ett pragmatiskt perspektiv för denna studie. Pragmatismen spelar på så skilda planhalvor som filosofi, pedagogik och teori. De filosofiska delarna av pragmatismen anser jag har genomsyrat detta arbete under studiens gång.

I filosofisk mening anser pragmatismen att kunskapen utgör medlet för handlandet vilket innebär att om det finns empiriska bevis för något, finns det ingen anledning att klamra sig fast vid en äldre föreställning om hur någontings är uppbyggt. Som jag har förstått det, ser pragmatismen till förändring, utifrån evidensbaserad kunskap, som något gott.

Den filosofiska pragmatismen anser att det är förståelsen för människan och hennes livsvärld som är det intressanta att studera. Utgångspunkten ligger i individen och samhället, där människan utvecklas då hon deltar i, och samspelar med, samhället. (Dewey, 1980).

Filosofin menar att det handlar om att få vardagen att fungera. Om filosofin bakom pragmatismen ska kunna fylla sitt syfte (att etablera goda tankevanor och reflexivt tänkande

utifrån sanning och fakta) måste den även påverka mänskliga förhållanden. Genom vår verksamhet påverkar vi även vår omvärld. (Dewey, 1997).

Pragmatismen söker dock inte efter en slutgiltig sanning eller lösning av ett problem. Den blir istället ett verktyg för att förstå verkligheten, och därmed hur den kan förändras till det bättre. Då människor ofta är förändringsobenägna, sker förbättringar och förändringar oftast i små steg, då en allt för radikal förändring skulle vara för obehagligt. Därför är den sanning som avviker minst från tidigare sanningar, den sanning som för tillfället är den ”rätta” sanningen. (James, 2003).

Introduktion till området

Under denna rubrik presenterar jag relevanta delar av området, detta för att få en bild av vem studenten och den studerande föräldern är. Jag beskriver även delar av familjepolitiken i dagsläget, samt statistik om föräldraskapet bland befolkningen i övrigt i landet.

Studenten

Det finns en bild av att den traditionella studenten (*Sture Student*) är en ung man som börjat läsa vid högskola eller universitet strax efter att han tagit studenten från gymnasiet. *Sture Student* läser på heltid och avslutar sina studier utan några längre uppehåll. Detta är något som håller på att förändras. Högskoleverkets rapportserie (2008:33 R) visar på att den icke-traditionella studenten (*Stina Student*) istället börjar närma sig den traditionella studenten (*Sture Student*). Höstterminen 2006 var 48 % av studentpopulationen icke-traditionella studenter, och 52 % traditionella studenter. *Stina Student* är kvinna i 52 % av fallen, hon har antingen börjat studera efter tjugofem års ålder, gjort ett långt uppehåll i sina studier (tre terminer eller mer) eller studerar på deltid. (Högskoleverkets rapportserie 2008:33 R).

Den studerande föräldern

I slutet av 2007 fanns det ca 68 000 studenter som hade hemmavarande barn under 18 år, detta utav ungefär 322 000 studenter vid samma tid. Drygt 20 % av alla studenter har alltså barn under 18 år. Gruppen studerande föräldrar har varit relativt oförändrad i storlek de senaste tio åren. De studerande föräldrarna är nästan alltid över 25 år gamla. Bland de som är mellan 25 - 34 år har ca 21 % barn. Över 35 års ålder har 60 % av studenterna barn. (Högskoleverkets rapportserie 2008:33 R)

När studenterna börjar studera är det inte många av dem som redan har barn, trenden går mot att studenter skaffar barn under den senare delen av sin utbildning. Närmare 40 % hade

tagit mer än 120 högskolepoäng innan de skaffade barn. Högskoleverket skriver även i sin rapportserie att det är vanligare att kvinnor studerar och har barn samtidigt, vilket delvis kan förklaras med att en större andel kvinnor är äldre än 25 år när de börjar studera. Det finns få studerande föräldrar som studerar på civilingenjörsutbildningar eller läkarutbildningar. De utbildningar som har flest antalet studerande föräldrar är kvinnodominerade lärarutbildningar och vårdutbildningar. Deltidsstudier och distansstudier är även vanligare vid dessa utbildningar, vilket gör det lättare att anpassa sina studier till sitt familjeliv.

Många studerande föräldrar utnyttjar dessa möjligheter att kombinera studier och familjeliv, men det finns även många som inte gör det. De flesta studerande föräldrarna studerar på heltid och vid ett lärosäte. (Högskoleverkets rapportserie 2008:33 R)

Familjepolitiken

Göran Hägglund, socialminister, skriver i informationsbroschyren ”*Mer tid för små barn*” att regeringens mål med den ekonomiska familjepolitiken är att stärka föräldrarnas makt över sin livssituation och sin valfrihet samt att ”... *den ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer*” (Socialdepartementet, 2008, s.7). Vidare skriver Göran Hägglund att den moderna familjepolitiken tar utgångspunkt i att alla familjer är olika. De har olika behov och har olika önskemål, detta är lika värt inom den moderna familjepolitiken. (Socialdepartementet, 2008).

Regeringen skriver i regeringsförklaringen 2008 att de gör viktiga investeringar i Sverige och landets framtida möjligheter. De skriver att alla barn i landet ska ha rätt till en utvecklande och trygg barndom. Vidare nämner de jämställdhetsbonusen samt vårdnadsbidraget som sätt att stärka valfriheten, jämställdheten och mångfalden hos barnfamiljerna i Sverige. Regeringen skriver att de möjliggör för människor att gå från utanförskap till gemenskap och att de utarbetar lösningar för de människor som tidigare inte hade någon möjlighet att påverka sin ekonomiska situation (Regeringsförklaringen 2008).

I högskolereformen 2007 går det att läsa att Sverige ska präglas av utbildning av hög kvalitet samt att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation. Kunskapssamhället ska finnas tillgängligt för alla (Regeringens webbsida, 090401).

Andra föräldrar

Statistiska centralbyrån presenterar siffror på ”den summerade fruktsamheten” vilket innebär en beräkning på hur många barn en kvinna beräknas föda i genomsnitt under sin fertila period (15 – 49 år). För att Sveriges befolkning inte ska minska måste detta mått,

reproduktionsnivån, ligga på 2,1 barn/kvinna. Sedan babyboomen 1990-1991 har den summerade fruktsamheten legat under detta mått varje år. Under 2008 var den summerade fruktsamheten 1,91 vilket är en ökning sedan 2007, men fortfarande under reproduktionsnivån (Statistiska centralbyråns webbsida 090323, ”Babyboom i Sverige?”).

I ålderskategorin 25 - 35 år i Sverige fanns det (dec 2007) 574 110 st unga vuxna med föräldraansvar. Folkmängden i Sverige var vid samma tidpunkt 9 182 927 personer, barn under 18 år inkluderade. Detta ger på hela befolkningen 15,9 % unga vuxna med föräldraansvar i åldersgruppen 25 - 35år (Personlig kommunikation, SCB, 090319).

Unga personer blir föräldrar senare i livet i dagläget än tidigare. Det är i den yngre åldersgruppen, upp till 35 år, som barnafödandet minskar mest. (Statistiska centralbyråns webbsida 090317. ”Att bli förälder”).

I ”*En reformerad föräldraförsäkring*” (SOU 2005:73) beskrivs att utvecklingen under de senaste trettio åren gått mot att kvinnor blir äldre och äldre innan de får sitt första barn, detsamma gäller även män, dock inte i lika stor utsträckning. 1974 föddes ca 25 % av alla barn av kvinnor i åldersgruppen 30 - 39år. År 2004 stod samma åldersgrupp för 57 % av alla födda barn. Kvinnor över fyrtio år hade ökat sitt barnafödande och kvinnor under tjugo hade minskat sitt barnafödande (SOU 2005:73).

Historia

Här nedan presenteras socialförsäkringens historia, uppdelat på den sjukpenninggrundande inkomstens historia, föräldraförsäkringens historia samt barnbidragets historia. Historiken för studiemedelssystemet presenteras även med en liten fördjupning i tilläggsbidragets historia. Detta för att sätta in läsarna i de olika systemens utformning och ursprungliga syften.

Socialförsäkringssystemens historia

Socialförsäkringens historia började med så kallad fattigvård under 1800-talets början. Syftet var att motarbeta utbredd fattigdom och död. Under 1800-talets mitt började Sverige industrialiseras, då uppstod andra problemområden. Människorna lämnade bondesamhället och tog anställning vid olika fabriker istället – urbaniseringen var född. Med den kom dock sämre boendeförhållanden, tungt och smutsigt arbete samt en beroendeställning i form av pengar som inkomst, ej av varor som tidigare var fallet. Den ekonomiska sårbarheten ökade i och med detta. Människor blev mer socialt utsatta i samhället än tidigare, vilket ledde till att en form av socialförsäkring växte fram. (Försäkringskassans webbsida, 090218)

1931 godkändes den första *sjukkassan* av staten och erhöll därmed statligt stöd för sin funktion, medlemskapet i sjukkassan var frivilligt. 1955 infördes en allmän sjukförsäkring, sjukersättningen var inkomstrelaterad och sjukvården var subventionerad. *Försäkringskassan* utvecklades till sin nuvarande form. Från och med 1955 kännetecknas socialförsäkringen av tanken av att dess medlemmar ska betala avgifter och skatter, för att få ta del av socialförsäkringen när de är i behov av det. Huvudsyftet blir i och med detta att garantera medlemmarna en viss trygghet i sina liv. Så sent som 2001 reglerades socialförsäkringen till att omfatta alla som bor eller arbetar i Sverige. (Försäkringskassans webbsida, 090218)

Den sjukpenninggrundande inkomstens historia

SGI betyder Sjukpenninggrundande Inkomst. Ett SGI-skydd betyder att personens SGI skyddas mot att sänkas eller tas bort när hon gör uppehåll i sitt förvärvsarbete. En förutsättning för att personen ska omfattas av SGI-skyddet är att orsaken till uppehållet betraktas som *skyddsvärt*. Runt 1940, var det enbart kortvarig arbetslöshet som ansågs som skyddsvärt uppehåll, då personen fortfarande ansågs ha kvar en anknytning till förvärvslivet. Två undantag fanns dock. Om arbetslösheten blev långvarig kunde sjukpenningklassen

sänkas. Om personen hade orsakat sin arbetslöshet själv stod hon utan skydd överhuvudtaget (SOU 2003:50).

Ursprungligen var rätten till sjukpenning vid till exempel föräldraledighet begränsad. Fram till 1971 hade en kvinna endast rätt att stå kvar i sin sjukpenningklass, sex månader efter förlossning, utan att förvärvsarbeta. När föräldraförsäkringen byggdes ut blev även skyddet mer gynnsamt. Studenter kunde enbart få ett SGI-skydd om de studerade inom sitt yrkesområde. De var även tvungna att vara etablerade på arbetsmarknaden innan de började studera. Under tjänstledighet för studier omfattades de dock av SGI-skyddet. Bestämmelserna om att bedriva studier inom sitt yrkesområde finns kvar idag, men förlorar mer och mer i betydelse, då andra skyddsbestämmelser har införts. (ibid.).

De skyddssituationer som främst förekommer idag är arbetslöshet, föräldraledighet och studier, vid dessa tillfällen får personen ett SGI-skydd under avbrottet från förvärvslivet. En person kan även utnyttja dessa olika tillfällen av och till under en SGI-skyddad period. I dagsläget har SGI-skyddet tre olika lösningar beroende på vilken sorts ersättning som ska betalas ut vid eventuell sjukdom. Vilken lösning som appliceras på gruppen beror på vilken ersättning som är motiverad för just den gruppen. Det handlar alltså om hur ersättningen ska beräknas för gruppen i fråga, inte vilka som omfattas av skyddet. Ersättningen varierar mellan de olika skyddade grupperna. De tre olika lösningarna är som följer: *1. personen får behålla sitt försäkringsskydd. 2. försäkringsskyddet hålls vilande. 3. personen får tillbaka sitt försäkringsskydd i vissa situationer.* (ibid.).

Föräldraförsäkringens historia

1974 infördes en föräldraförsäkring i socialförsäkringen. Syftet med föräldraförsäkringen var att ge föräldrarna möjlighet att vara hemma under längre perioder med sina barn samt att få möjlighet att dela på denna tid. Från början fick föräldrarna föräldrapenning som längst 180 dagar efter barnets födelse, 1975 förlängdes antalet dagar till 210 dagar. Ersättningen var 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. En lägsta ersättning, en garantinivå, infördes med 25 kronor per dag. En kvalifikationstid infördes, för att få uppbära föräldrapenning på sjukpenningnivå som var på 270 dagar. (SOU 2005:73).

Under 1970-1980 talet infördes flera olika delar i föräldraförsäkringen. Havandeskapspenningen infördes för kvinnor med fysiskt hårt arbete och betalades ut från 60 dagar, till och med elva dagar före beräknad förlossning. De så kallade pappdagarna infördes och gav tio dagar i samband med barnets födelse. En särskild beräkningsgrund för föräldrapenning infördes. Kvalifikationstiden sänktes från 270 dagar till 240 dagar.

1995 reserverades 30 dagar av föräldrapenningen för vardera föräldern. Under 2001 kom nya könsneutrala regler om de så kallade pappadagarna. En annan försäkrad person fick då rätt till 10 dagar med föräldrapenning i samband med ett barns födelse. Under början av tjugohundratalet lagstadgades det om att småbarnsföräldrar i förvärvsarbete har rätt till ledighet en timme per dag samt att de har rätt att få ersättning för detta i föräldrapenningen. År 2004 höjdes ersättningen på grundnivå till 180 kronor per dag (SOU 2005:73).

År 1974 bestod föräldraförsäkringen av möjlighet till sex månaders föräldrapenning. I dagsläget består den av ca 16 månader, vilket gör Sverige till det land vars betalda föräldraledighet omfattar längst tid. 60 dagar är reserverade för vardera föräldern och betalas ut enligt grundnivå. Resterande 360 dagar betalas ut enligt SGI-nivå. Flexibiliteten och omfattningen av föräldrapenningen har ökat och förbättrats successivt under hela tiden den funnits. Allt för att passa den tidens föräldrar och samhälle.

Grunden i föräldraförsäkringen är inkomstbortfallsprincipen. Föräldrarna kompenseras för inkomstbortfall vid ledighet med barn. Föräldrapenningen ska täcka större delen av inkomstbortfallet som ledigheten innebär för föräldrarna. Detta syftar till att möjliggöra en längre tids ledighet vid barns födelse. Själva huvudsyftet med föräldraförsäkringen är: *”att möjliggöra för både kvinnor och män att kombinera förvärvsarbete och studier med familjeliv”* (Försäkringskassans hemsida 090316).

År 2004 var den genomsnittliga ersättningen i föräldrapenningen ca 408 kronor per dag. För kvinnor var genomsnittet 393 kronor per dag och för män 477 kronor per dag. Medelersättningen har ökat med ca 30 % sedan 1999 (SOU 2005:73).

Barnbidragets historia

Barnbidraget infördes redan 1948. Det allmänna barnbidraget betalas ut för alla barn upp till 16 år. Beloppet är i dagsläget på 1050 kronor per månad och barn. Ett flerbarnstillägg betalas ut för två eller flera barn, 100 kronor för barn två. 354 kronor för barn tre. 860 kronor för barn fyra samt 1050 kronor för fem barn eller fler. (Regeringens webbsida 090327).

Studiemedelssystemets historia

År 1964 bildades Centrala studiehjälpsnämnden, vilket var en sammanslagning av *Studiehjälpsnämnden* samt *Garantilånenämnden*. 1965 bildades det studiemedelssystem som till stor del finns kvar idag. Huvudkontoret för CSN ligger sedan 1974 i Sundsvall, då ändrades namnet till Centrala studiestödsnämnden. Studiemedelssystemet från 1965 reformerades 1989, vilket innebar att ett nytt återbetalningssystem togs i bruk. 2001 kom

nästa reform och annuitetslånet infördes, vilket är det lån som dagens studenter nyttjar. År 2006 infördes ett tilläggsbidrag för studerande föräldrar, åldersgränsen för studiemedel höjdes även till 54 år. (Centrala studiestödsnämndens webbsida, *Kort fakta om CSN*, 090316).

Första halvåret 1965 uppgick fullt studiemedel för heltidsstudier till 700: -/månad. Första halvåret 1987 uppgick fullt studiemedel för heltidsstudier till 3496: -/månad. Under andra halvåret 2009 kommer fullt studiemedel att uppgå till 7820: -/månad. Studiemedlet består till ca en tredjedel av bidrag och två tredjedelar lån för högskolestuderanden. Det betalas ut tio gånger per år och baserar sig på fyra veckor med studiemedel (Centrala studiestödsnämndens webbsida, *Studiemedelsbelopp*, 090316).

Tilläggsbidragets historia

Tilläggsbidraget för studerande föräldrar infördes 2006. Det utgörs av ett bidrag som i år betalas ut med 128 kronor per fyra veckor och barn vid heltidsstudier. Bidragets storlek minskar vid deltidsstudier. Storleken beror även på antalet barn som den studerande föräldern har. Tilläggsbidraget räknas inte in vid en eventuell beräkningsgrund för bostadsbidrag. Om båda föräldrarna studerar får den föräldern som först ansöker om tilläggsbidraget, bidraget. Studenten måste vara vårdnadshavare för det barn som tilläggsbidraget avser, bidraget betalas ut till och med det kalenderhalvår som barnet fyller arton år. Tillägg för studerande föräldrar har funnits tidigare i olika former. Tillägget har utformats olika under årens lopp och har ibland varit ett lån (Centrala studiestödsnämndens webbsida, *Tilläggsbidrag*, 090402).

Tidigare rapporter och utredningar

Någon tidigare forskning i akademisk form har jag ej funnit inom området som jag valt att studera. Dock finns det flera olika rapporter och utredningar om området (Statens offentliga utredningar), samt rapporter från bland annat CSN. Den första utredningen jag beskriver är SOU 2003:50 som utreder den sjukpenninggrundade inkomsten. Den andra är SOU 2003:130 som belyser den studiesociala situationen år 2003. Utdrag ur ett förslag till reformerad föräldraförsäkring, SOU 2005:73 presenteras därefter. CSN:s rapport fokuserar på studerande föräldrar i högre utbildning. Till sist beskriver jag delar ur en andra studiesocial utredning, SOU 2009:28, som presenterade 30:e mars 2009. Jag fokuserar enbart på de områden som rör studerande samt studerande föräldrar i var och en av utredningarna.

”Sjukpenninggrundande inkomst. Skydd och anpassning” SOU 2003:50

Utredningens syfte var att göra en analys av reglerna kring skyddstider för sjukpenninggrundande inkomst, SGI. Utifrån de grundläggande principerna som finns bakom skyddstiderna skulle även förändringar av dessa föreslås (SOU 2003:50).

Utredningen identifierade fyra huvudprinciper som på olika sätt motiverar att systemet med sjukpenninggrundande inkomstskydd finns. Dessa är *principen om anknytning till förvärvslivet*, *principen om att gynna ett ökat barnafödande*, *principen om det livslånga lärandet* och *principen om samhällsnyttig verksamhet*. Den fjärde och sistnämnda principen kommer jag inte att behandla här, då den inte rör studenter.

Den första principen om anknytning till förvärvsarbete var den som först berättigade till ett SGI-skydd. Den som förvärvsarbetade och blev sjuk skulle få sin inkomst skyddad. Även havandeskapspenning och tillfällig föräldrapenning grundar sig på denna princip. I dagsläget är även arbetslöshet baserad på denna princip. Om en student är tjänstledig från sitt förvärvsarbete för sina studier kan hon härleda sitt skydd ur den första principen.

Den andra principen handlar om att gynna ett ökat barnafödande. Den ger vid vissa skyddssituationer såsom föräldraledighet, eller för studier inom yrkesområdet, ett SGI-skydd.

Den tredje principen om det livslånga lärandet är huvudprincipen som gäller för de flesta studenter. SGI-skyddet är uppbyggt kring att uppmuntra det livslånga lärandet. Det är kopplat till hur du som student finansierar dina studier, för att få ett skydd måste du nyttja statliga lån eller bidrag kontinuerligt under din studieperiod. Gör du inte det, omfattas du inte av skyddet. (ibid.).

Utredningen skriver att de anser att de fyra principerna inte är kompatibla med direktiven för utredningen. Utredarna anser att de fyra principerna i olika grad ökat de skyddsvärda grupperna över tid, utan struktur bakom utökningen. Om utredarna skulle beakta alla de fyra principerna om skydd anser de att skyddsgrupperna är tvungna att utökas rejält:

Enligt utredningen är det nämligen svårt att motivera varför det är just formerna för studiefinansiering som skall styra huruvida studier skall betraktas som ett skyddsvärt avbrott. Detta är en orättvis gränsdragning som inte bara är svår att förklara utan också medför rättssäkerhetsproblem i de enskilda fallen. I konsekvensens namn bör därför en utvidgning ske av skyddsgrupperna till att omfatta även studier som inte finansieras med statliga bidrag. (SOU 2003:50 s.52).

Vid en förenkling av reglerna kring SGI-skyddet anser inte utredarna att det går att beakta alla fyra principerna. Då måste någon princip ge vika för en annan. Till exempel att principen om anknytning till förvärvslivet står före de andra. Detta anser utredarna dock är rimligt då det är ett av kraven för försäkringen samt även att SGI-skyddet finansieras av sociala avgifter som tas ut på arbetsinkomst. Dock ser utredarna att vissa grupper, främst studerande kommer att förlora sitt skydd. Reglerna underlättar inte ett livslångt lärande. Dessa eventuella framtida förändringar går enligt utredarna inte att genomföra om man inte kompletterar dem med alternativa lösningar. Utredarna ger förslag på en standardförsäkring för studerande, som utöver dagens skyddade studenter, även skulle utökas och innefatta andra grupper av studerande. Avsikten är att ersätta det nuvarande systemet med vilande SGI, studietids-SGI samt systemet med avskrivning av statliga studielån. (ibid.).

Utredarna anser att skälen är starka till att bygga om skyddssystemet på sikt, bland annat då den statliga ekonomin inte tillåter en utvidgning av skyddsgrupperna. En ny försäkringsstruktur skulle då kunna innehålla en sjukförsäkring som renodlat bygger på inkomstbortfallsprincipen. En föräldraförsäkring och en arbetsskadeförsäkring som båda är frikopplad från sjukförsäkringen och en standardförsäkring för studerande. Utredningen anser att en fristående föräldraförsäkring skulle ge föräldrarna större möjlighet att förena föräldraskap med både studier och arbetsliv. Något som faktiskt är ett av syftena med den nuvarande föräldraförsäkringen (SOU 2003:50).

”Studerande och trygghetssystemen”, SOU 2003:130.

Ovan rubricerade statliga offentliga utredning hade som uppdrag att ge en samlad bild av hur de studerandes ekonomiska och sociala situation såg ut fram till år 2003. Utredningen har definierat studerande som alla studeranden inom högskola, universitet, annan

eftergymnasial utbildning, inklusive KY-utbildningar samt vuxenutbildningar. I denna studie definieras studenter som studenter på högskole- samt universitetsnivå. Utredningen skulle kartlägga samspelet mellan studiemedelssystemet och olika förmånssystem. Till exempel socialförsäkringssystemet, bostadsbidraget, försörjningsstödssystemet, samt arbetslöshetsförsäkringen. Ett tillägg till utredningens uppdrag resulterade även i att utredningen skulle utröna möjligheten att införa ett barntillägg för studerande med barn under 18 år (SOU 2003:130).

Angående studiemedel anser utredarna att många klarar sig relativt bra trots små resurser. Några som står ut från mängden är studerande föräldrar som har det ekonomiskt svårt, framförallt under schemalagda studieuppehåll. Utredningen ser vissa begränsningar i det statligt finansierade studiemedelssystemet. Till exempel är gränsdragningarna mellan det och andra sociala trygghetssystem i behov av ett tydliggörande, alternativt en förändring, för att bli lättare att hantera samt konsekventa i sin utformning. Reglerna om vilka bidrag, ersättningar m.m. en student kan uppbära vid samma tidpunkt är enligt utredningen inte enkla, ej heller konsekventa. Begreppet *inkomst* likställs heller inte i olika beräkningar för olika förmåner och behöver ses över (SOU 2003:130).

Utredningen skriver angående föräldrapenning att ett effektivt sätt att få studenter att bilda familj och skaffa barn under sina studier, och på så sätt öka barnafödandet i landet, vore att förbättra nivåerna i föräldraförsäkringen för studerande. Angående reglerna kring SGI:n skriver även denna utredning att det motverkar ett flexibelt sätt att använda sig av studiemedlet. Utredningen presenterar ett förslag på att föräldrapenningens ersättningsnivå för studerande föräldrar borde ligga i nivå med totalbeloppet i studiemedelssystemet. (ibid.).

Angående tillfällig föräldrapenning påpekar utredningen att regelverket försvårar för studerande att kombinera studier med barn. Detta då studenter inte har samma möjligheter som förvärvsarbetande att låta någon annan VAB:a för deras barn och då överta rätten till ersättning. VAB står för Vård Av Barn och förkortningen kommer att användas i denna studie. Utredningen presenterar förslag på att förutsättningarna förbättras för studeranden att tillfälligt vårda sina sjuka barn. Utredningen ansåg även att det borde övervägas om studielånen ska vara möjliga att skrivas av vid VAB. Detta är möjligt vid studentens egen sjukskrivning, dock efter trettio dagars karenstid. (ibid.).

Utredningen fick ett tillägg i direktiven om att se över förutsättningarna för att införa ett tilläggsbidrag för studerande föräldrar. Utredningen kom fram till att studerande föräldrars ekonomiska situation kunde underlättas med ett tillägg i studiemedelssystemet. Alla studenter fick möjlighet att utnyttja tilläggsbidraget då det infördes år 2006.

”Reformerad föräldraförsäkring” SOU 2005:73

Utredningens syfte var att se över reglerna för föräldraförsäkringen. Utgångspunkterna för utredningen skulle vara att se till barnets bästa och försöka bidra till att jämställdheten ökade mellan könen. Utredningen belyser att en stabil inkomst är en stark drivkraft för kvinnors benägenhet att skaffa barn. De fann en relation mellan högre inkomstnivå och större benägenhet att skaffa barn, detta gäller främst förstagångsfödorskör under trettio år. Förstfödorskorna blir även allt äldre enligt utredningen, när utredningen gjordes låg den genomsnittliga åldern för en förstfödarska på 29 år (SOU 2005:73).

De två viktigaste aspekterna av att vilja skaffa barn var god barnomsorg samt tillgång till betald föräldraledighet. De positiva aspekterna av barnafödandet berodde på längden på föräldraledigheten, samt storleken på ersättningsnivån.

Familjer med små barn löper den största risken för ekonomisk utsatthet enligt utredningen. Risken för barnfattigdom är störst för barn i ålderskategorin 0 – 5 år. Utredningen tar upp att knappa ekonomiska resurser kan ge konsekvenser för barnets resterande liv. De löper större risk för ökad dödlighet, ökad risk för skador samt ökad risk för psykisk ohälsa.

Utredningen bedömer det som viktigt att ur en samhällsekonomisk synpunkt säkra antalet födelseantal per år då Sveriges befolkning åldras och lever längre. Utredningen menar att en fast förankring på arbetsmarknaden och en säker inkomst prioriteras av yngre kvinnor, framför att skaffa barn. Utredningen bedömer att en tillräcklig föräldraförsäkring är av stor vikt för landets framtida utveckling. Utredningen pekar på att föräldraförsäkringens utformning främst handlar om de allra minsta barnen och deras behov. En trygg anknytning, bra omvårdnad, stärkande utbildning och trygghet är av vikt för dessa barn. Utredningen visar även att hög utbildning hos föräldrarna påverkar uttaget av mannens föräldrapenning. Utredningen skriver att när fler män är föräldralediga ökar även männens uttag av VAB-dagar senare under barnets uppväxt, vilket stimulerar både mäns och kvinnors förvärvsarbete.

Utredningen lägger ett förslag om att ersättningen i föräldraförsäkringen höjs från dagens 180 kronor till 230 kronor, vilket de motiverar med att förstärka ekonomin för de mest utsatta. Angående kvalifikationskravet om 240 dagar, anser utredningen att detta kvalifikationskrav bör kvarstå

Utredningen ser problematiken i att studerande som får föräldrapenning på lägstnivå/ grundnivå och ej studerar samtidigt (ej får uppbära studiemedel) har en tuff ekonomisk

situation. Utredningen anser att detta motiverar ett fortsatt stort behov av flexibilitet i uttaget av föräldraledigheten. (SOU 2005:73).

”Studerande föräldrar i högre utbildning” rapport från CSN, 2009.

Rapporten presenterades i februari i år 2009, och är utförd av CSN. Rapportens syfte var att få ökad kunskap om den övergripande studiesociala och ekonomiska situation som är verklighet för studerande föräldrar i högre utbildningar (Centrala studiestödsnämnden, 2009).

Studerande föräldrar är mycket äldre än den genomsnittlige studenten. Även antalet kvinnor vid högskolor och universitet är betydligt högre än norm. Rapporten har jämfört hur befolkningen ser ut i övrigt och har kommit fram till att studerande föräldrar över 35 år är överrepresenterade i högskolestudier. CSN:s slutsats är att man väntar med att skaffa barn tills efter man har avslutat sina studier, alternativt skaffar man barn innan en utbildning påbörjas.

Rapporten menar dock att de studerande föräldrarna upplever att de i högre grad lyckas med sina studier och har en positiv syn på framtiden. Däremot upplever de studerande föräldrarna att det är svårt att kombinera studier med privatlivet. Gruppen 25-34 år, som får småbarn under sin studietid tycker oftast att det är svårast att kombinera studier och privatliv. Denna grupp är även den grupp som jobbar i störst utsträckning vid sidan av studierna, vilket de gör för att ha råd att studera enligt dem själva. De som jobbar extra, utan tvång på att tjäna ihop pengar för att klara brödfödan, upplever oftare att de lyckas med sina studier.

Rapporten kommer fram till att studerande föräldrar lånar mer än studenter som inte har barn. Ju fler barn en studerande förälder hade, i ju större utsträckning ansåg densamme att studiemedlet inte täckte hans eller hennes levnadsomkostnader. Rapporten kommer fram till följande problem som de anser kan vara hinder för att rekrytera föräldrar till högre utbildning:

- *Det finns risk för att individer avstår från studier för att de upplever att de inte klarar en studietid ekonomiskt och socialt.*
- *Det finns risk för att de föräldrar som väljer studier gör sitt utbildningsval beroende på hur de tror att studiesituationen kommer att vara – därmed kan vissa utbildningar gå miste om lämpliga individer.*
- *Svårigheten att kombinera föräldraskap och studier kan innebära att inträdet i studier och därmed kvalificerat arbetsliv förskjuts uppåt i åldrarna. Alternativt kan barnafödandet skjutas uppåt i åldrarna.*
- *Högskolor och universitet tycks inte ha gjort tillräckligt för att anpassa sitt arbetssätt till föräldraskap. (Centrala studiestödsnämnden, 2009, s.2).*

”Stärkt stöd för studier – tryggt, enkelt och flexibelt” SOU 2009:28

Denna utredning presenterades den 30 mars 2009. Utredningens utgångspunkt var att studiemedelssystemet och de sociala trygghetssystemen ska samverka på ett optimalt sätt. Kommittén skulle föreslå åtgärder för de studerandes ekonomiska situation. (dir 2007:153).

Utredningen skriver att studentgruppen på högskolenivå är heterogen. Många studerar för att de vill skaffa sig en bra utbildning som ger ett bra jobb med goda framtida inkomster. Samhällets skäl för att medborgarna ska utbilda sig ligger i att produktiviteten och skatteintäkterna ökar då medborgare utbildar sig. Den samhällsekonomiska avkastningen som studier ger är rakt relaterad till antal yrkesverksamma år en examinerad student får. Samhället och arbetsmarknaden är beroende av att studenterna kommer ut i arbetslivet efter studierna.

I EU har Sverige högst andel kvinnor i högre utbildningar, ca 60 %, och är endast ett av fyra länder inom EU där fler än 10 % av alla studenter har hemmaboende barn under 18år.

Enligt utredningen syftar studiemedelssystemet främst till att förverkliga de uppställda utbildningspolitiska målen. Ytterligare ett syfte är att ge alla ekonomiska möjligheter att studera. Några förändringar som SOU 2009:28 lägger fram är följande:

- Studiemedlet ska ges ut per månad istället för per vecka, vilket skulle höja befintligt studiemedel. Nio utbetalningar per år, istället för dagens tio.
- Den studiemedelsberättigade tiden sänks från dagens 12 terminer till 8 terminer i ett syfte att stimulera genomströmningen och examensfrekvensen. Ytterligare fyra terminer studiemedel kan ges efter provning.

Utredningen skriver att studiemedlet ska täcka levnadskostnaderna under studietiden. Under andra tider bör levnadskostnaderna täckas genom inkomst av arbete eller genom de sociala trygghetssystemen. Ett undantag är då studenten är sjukskriven. Skyddet inom studiemedelssystemet är till för dem som inte har rätt till sjukpenning, och perioder med sjukdom eller då studenten vårdar sjukt barn anser utredningen vara värda att undantas från huvudprincipen. Att få lånen avskrivna efter trettio dagars karenstid vid VAB föreslås, samt att kortare uppehåll utan studiemedel inte ska påverka den vilande SGI:n. Utredningen menar att det är av stor vikt att de studerandes situation beaktas i en framtida utformning av SGI:n. Ett utökat SGI-skydd för studenter, eller att studiemedlet ger en SGI är två exempel. Utredningen skriver i sin konsekvensanalys att förslagen de lägger fram främst är fördelaktiga för unga högskolestuderanden, då färre av de yngre studenterna har barn (SOU 2009:28).

Teori

Under teoriavsnittet kommer jag att behandla Gösta Esping-Andersens socialpolitiska välfärdsstatsteori. Jag har tidigare under inledningen behandlat mitt vetenskapsfilosofiska synsätt i form av pragmatismen som filosofi.

Teoretiska förutsättningar

I början av studien fick jag förklarat för mig att en teori är ett sätt att kunna förklara, problematisera och analysera de resultat som studien kommer fram till. Då ett av studiens syften är att få till stånd en förändring av de studerande föräldrarnas studiesociala situation, anser jag att ett passande vetenskapsfilosofiska synsätt är *pragmatismen*. Pragmatismen som filosofi ger mig som författare en pragmatisk syn på studien och dess eventuella applicerbarhet på verkligheten. Det område som studien i grund och botten studerar är dock välfärdssamhället och dess utformning. Utifrån detta har jag valt att använda mig av Gösta Esping-Andersens socialpolitiska välfärdsteori som teoretisk utgångspunkt.

Under rubriken diskussion, längre fram i studien, kommer jag även att koppla ihop teorin med resultaten från intervjuerna. Nedan följer en presentation av huvuddragen i Gösta Esping-Andersens socialpolitiska välfärdsteori.

Esping – Andersen, Socialpolitisk teori, välfärdsstaten.

I boken *The three worlds of welfare capitalism* (1990) har Gösta Esping-Andersen gjort en beskrivning av välfärdsstaten. En välfärdsstat garanterar sina medborgare ett grundläggande fundament av välfärd. Den ingriper även i samhället för att motverka och åtgärda strukturella ojämlikheter (Esping-Andersen, 1990).

En översikt över de tre idealtyperna som Esping-Andersen ser dem återfinns även i ovan nämnda bok. Dessa är *Den liberala välfärdsstaten*, *Den konservativa välfärdsstaten* samt *Den socialdemokratiska välfärdsstaten*. Den första idealtypen, den liberala välfärdsstaten karaktäriseras av behovsprövat stöd. Bidrag ges endast till de grupper som har låga inkomster. Några länder som Esping-Andersen anser tillhöra denna kategori är Australien, USA och Kanada. Den andra idealtypen, den konservativa välfärdsstaten återfinns i länder starkt präglade av kyrkan, till exempel Tyskland, Frankrike, Österrike och Italien. Historiskt sett har det där funnits skillnader mellan grupper i samhället, dessa har bevarats till moderna tider. Utsatta grupper har fått gott stöd av staten, men någon omfördelningsprincip i stort återfinns ej. Staten ingriper enbart när en familj inte kan klara sig själva längre. Den tredje idealtypen,

den socialdemokratiska välfärdsstaten präglas av att staten tar hänsyn till alla människors bästa, under alla omständigheter. Sociala rättigheter riktas mot majoriteten av befolkningen, ej enbart till de mest utsatta. Syftet är att uppnå en säkerställd jämlikhet med en största möjliga levnadsnivå, inte baserat på minsta möjliga behov. Målet är att *individen* ska uppnå oberoende och inte familjen som enhet. Esping-Andersen anser att de skandinaviska länderna och därmed Sverige tillhör denna kategori av välfärdsstat (Esping-Andersen 1990).

Att en stat erbjuder välfärd till sina medborgare har olika orsaker. Regeringar vill till exempel göra sina väljare nöjda för att längre fram bli omvalda. Ett annat sätt att se det är ur ett ekonomiskt perspektiv, där till exempel förbättrad hälsa för medborgarna är en investering inför framtiden. Ett annat ekonomiskt incitament är att ett omfördelningssystem kan öka medborgarnas konsumtion. Psykologiskt sett är satsningar inom välfärdssystemet ett sätt att visa att staten värnar om sina medborgare. Välfärd handlar alltså om att den ekonomiska kraften upprätthålls, att en social jämlikhet uppnås samt att människors exkludering motverkas och att integration främjas. För att detta ska ske hamnar ofta fokus på att omfördela resurser mellan medborgarna. Idealet blir då i en socialdemokratisk välfärdsstat som Sverige att alla medborgare ska kunna delta fullt ut i samhället. Medborgarnas lika möjligheter och lika resurser hamnar i fokus. (Goodin et al.2003).

I *The welfare state reader* (2006) skriver Esping-Andersen om hur den socialdemokratiska välfärdsmodellen kombinerar den inkomstbaserade socialförsäkringen med den platta, lägstanivåbaserade, socialförsäkringen. Han menar att denna kombination gör att en slags politisk konsensus finns om socialförsäkringarna. I sin tur medför detta ett brett solidariskt stöd hos medborgarna. Vilket är nödvändigt för de relativt höga skatter som följer i de generösa socialförsäkringarnas spår.

Metod

Metodkapitlet kommer att redogöra för, och förklara aspekterna av, min valda metod. En motivering samt diskussion av vald metod redovisas för att tydliggöra för läsaren hur studien har lagts upp, utformats samt genomförts. Förhoppningsvis ger detta en enklare kontroll av studien, reliabiliteten testas och det öppnar upp möjligheterna för fortsatta studier inom området. Den filosofiska vetenskapssynen samt den kvalitativa metoden har för avsikt att stämma överens med utformningen av syftet samt frågeställningarna för studien. Dessa ligger nära empirin och fältet, därför har uppsatsen inspirerats av filosofin bakom pragmatismen.

Avgränsningar och urval

Jag har valt att enbart inrikta mig på studerande föräldrar samt deras studiesociala situation. Andra intressanta områden som berör studenter, såsom hur sjukpenning, sjukskrivning, arbetslöshetsersättning, socialbidrag och försörjningsstöd fungerar, har jag inte valt att studera. Dessa områden är även de, oerhört viktiga för studenternas studiesociala situation. Studien hade dock blivit allt för omfattande om jag inte hade begränsat mig. Jag har således avgränsat mig till föräldraförsäkringen och det som rör studerande föräldrar i de sociala trygghetssystemen samt studiemedelssystemet.

Min studie bygger på flera typer av material. Jag har sett över historiken för både studiemedelssystemet samt socialförsäkringssystemet, och då främst föräldraförsäkringen. Jag har även utgått från flera olika rapporter och utredningar och försökt belysa hur de beslutande instanserna, riksdag och regering, ser på den studiesociala situationen för studerande föräldrar. Jag har genomfört kvalitativa intervjuer med fyra studerande föräldrar om deras upplevelser av olika delar inom både föräldraförsäkringen och studiemedelssystemet. Detta innebär att jag har undersökt hur *havandeskapspenning*, *föräldrapenning*, *tillfällig föräldrapenning* samt *tillfällig föräldrapenning vid vård av barn av annan närstående* har fungerat för mina respondenter, i deras vardag som studerande föräldrar.

Forskningsdesignen på denna uppsats har varit kvalitativ. Studien skulle jag vilja säga är av en explorativ karaktär. Jag har sett ett problemområde som jag anser behöver lyftas upp till allmän kännedom, jag utforskar härmed området explorativt. Vilket innebär att jag har haft relativt öppna intervjuer, med en övergripande fråga för varje område i mina intervjuer (Kvale, 1997).

En stor del av studiens syfte har varit att samla in empirisk information om problemområdet. Jag har samlat in data som kan tänkas belysa studieområdet ur nya vinklar. Kvalitativ metod fokuserar på vad människan har för uppfattningar, åsikter och tyckanden om ett visst område. (Kvale, 1997). Kvale skriver även att kvalitativa undersökningar är till för att exemplifiera olika situationer och menar att det därför även görs selektiva urval av respondenter. Jag har valt att intervjua fyra stycken studerande föräldrar. Detta då jag anser att det är ett tillräckligt stort antal respondenter för att få ett omväxlande men ändå detaljerat intervjumaterial. Kvale menar att när författaren kan börja urskilja mönster i de svar hon får i intervjuerna behövs det inga fler intervjuer. Jag anser att jag under de sista intervjuerna började urskilja mönster i de mina respondenter berättat för mig.

Respondenterna

Jag har fått kontakt med mina respondenter genom att maila studentkårer och fråga om de kände till någon student som fått barn under sin studietid. Ett brev som förklarade studiens syfte (bilaga 1) skickades med. De respondenter som jag kom i kontakt med först, valdes ut till att delta i studien. Ett undantag gjordes, då en respondent ej hade tid att intervjuas under intervjuperioden. Ytterligare en respondent kontaktades därför för att få fyra respondenter.

Respondenterna fick skriftligt ta del av vad studiens syfte var, hur intervjuerna skulle genomföras och deras rätt att närsomhelst avbryta deltagandet i studien. Information om deras anonymitet, och förvarande av intervjumaterial gavs även (Bilaga 2). Respondenterna fick innan intervjuerna startades godkänna eller avböja att intervjun spelades in. Ingen av respondenterna avböjde inspelning av intervjun. Intervjuerna har transkriberats ordagrant, bland annat för att få korrekta belysande citat. Respondenterna har fått läsa transkriberingen samt komma med kommentarer om eventuella fel och missuppfattningar som de har urskiljt. Jag har låtit respondenterna ta del av det transkriberade materialet då jag ville minimera risken för feltolkningar. Se även etikavsnittet om detta.

Respondenterna studerar vid olika utbildningar, olika lärosäten samt i både större och mindre städer i Sverige. Slumpen gjorde att det var två kvinnor och två män som deltog i studien. En kort beskrivning följer nedan, se resultatavsnittet för mer information.

Respondent 1: Kvinna, 31 år. Har barn sedan innan hon började studera, har även fått fler barn under sin studietid.

Respondent 2: Man, 27 år, har fått barn under sin studietid.

Respondent 3: Kvinna 23 år, har fått barn under sin studietid.

Respondent 4. Man 33 år – har fått barn under sin studietid.

Procedur

Under proceduravsnittet kommer jag att behandla vilken intervjumetod jag har använt mig av samt tillvägagångssätt för intervjuerna. Jag kommer även att diskutera intervjuareffekten.

Intervjumetod och tillvägagångssätt.

Jag har intervjuat studenter som har valt att skaffa barn och bli föräldrar under sin studietid. Intervjuerna skedde enskilt, med en semistrukturerad intervjuguide som underlag för frågorna. (bilaga 3). Den semistrukturerade intervjuguiden underlättar vid framtida strukturering och analys av intervjumaterialet, särskilt i jämförelse med en ostrukturerad intervju (Kvale 1997).

Jag har använt mig av stödord för de öppna frågorna i intervjuerna och även ställt andra följdfrågor allteftersom intervjuerna utvecklades åt olika håll. Intervjuerna har sett olika ut, beroende på hur respondenternas berättelser har utvecklats under intervjuens gång. Att jag valt denna metod motiveras jag med att min studie är explorativ. Jag vill alltså ta reda på vad respondenterna anser och har upplevt om området. Jag ville ge dem möjlighet att komma med spontana svar, för att på så sätt komma fram till det essentiella i deras upplevelser av deras studiesociala vardag och verklighet. En semistrukturerad intervju ansåg jag vara den bästa metoden för att uppnå detta (Kvale, 1997).

Under intervjuerna fick jag intrycket av att respondenterna talade öppet om sina upplevelser och erfarenheter. Detta tror jag mycket beror på de relativt öppna intervjufrågorna. I olika intervjuer låg tyngdpunkten på olika saker, men tydliga mönster i respondenternas svar återfinns ändå.

Intervjuerna tog mellan 21 minuter och 48 minuter i anspråk. På grund av ett okänt tekniskt fel spelades inte sista frågan in, i en av intervjuerna. Tack vare respondentens vilja att kommentera och komplettera transkriberingen, förlorades inga väsentliga svar. Vissa respondenter svarade mer utförligt på intervjufrågorna, och i vissa intervjuer ställde jag som författare fler följdfrågor, vilket resulterade i olika längder på intervjuerna.

Intervjuareffekten

Intervjuareffekten innebär att intervjuaren påverkar svaren hos respondenten, oftast omedvetet. Även tolkning av respondentens svar, hos intervjuaren, är en del av intervjuareffekten. Svaren kan tolkas felaktigt och intervjuaren bör följa upp oklara svar med följdfrågor för att belysa området tillräckligt för att undvika feltolkningar. (Svenning, 2003).

Under mina intervjuer försökte jag noggrant förstå och göra mig förstådd, för att i största möjliga utsträckning undvika felaktigheter. Jag ställde följdfrågor vid oklarheter och bad mina respondenter att utveckla och förtydliga vad de just sagt. Jag upplevde att svaren blev uttömmande, vilket i viss mån bekräftades av mina respondenter under slutfasen av intervjuerna, då de var fria att lägga till det som de ansåg att vi hade missat under intervjun. Alla respondenter förklarade på olika vis att de sagt det de ville säga om området.

Att jag som intervjuare påverkar mina respondenter under intervjun, ser jag som något oundvikligt. Det jag kan göra för att min påverkan på materialet ska bli minimal är att lyfta fram min förförståelse, mina utgångspunkter och även belysa dem i analysen för att en dold intervju effekt inte ska uppstå. (Kvale 1997)

Skriftligt material

Det skriftliga materialet har jag samlat in genom universitetsbibliotekets sökmotor Libris. Jag har använt mig av sökorden: föräldraförsäkring, studerande föräldrar, studenter med barn samt socialförsäkring. Litteraturen jag har använt mig av är främst akademisk litteratur från socionomutbildningen. Offentliga utredningar och rapporter från statliga organ samt webbaserad information och statistik från Försäkringskassan (FK), Centrala studiestödsnämnden (CSN) samt Statistiska centralbyrån (SCB) har även ingått i mitt skriftliga material.

Analysmetod

Jag har valt att använda mig av en analysmetod som Kvale benämner som att skapa mening Ad Hoc. Detta innebär att forskaren använder sig av olika metoder och arbetssätt för att skapa mening i resultaten, ingen standardmetod används. Några metoder som Kvale dock nämner är att lägga märke till mönster, att räkna, att skapa kontraster och jämföra, att hitta relationer samt att få fram en logisk beviskedja som även sätts in i ett teoretiskt sammanhang. Kvale skriver att Ad Hoc-metoden är det vanligaste sättet att analysera kvalitativa intervjuer.

Jag har försökt att uppmärksamma mitt sätt att se på och analysera materialet under hela intervjuundersökningens gång. Bland annat genom att be respondenterna förtydliga sina uttalanden så att mina tolkningar skulle bli så korrekta som möjligt. Kvale (1997) kallar detta för *den självkorrigeringande intervjun*. Även under transkriberingen av intervjuerna och analysen av resultaten har jag försökt att ha ett kritiskt förhållningssätt till mina tolkningar. Transkriberingarna har som tidigare sagt gjorts relativt ordagranna, vissa delar som avvikelser från ämnesområdet och upprepningar har tagits bort under analysen, det som Kvale kallar

klarläggning. Jag har valt att läsa igenom intervjuerna först för att få ett helhetsintryck av vad respondenterna säger, sedan har jag gått tillbaka till vissa avsnitt i intervjuerna för att försöka hitta förenande faktorer mellan respondenterna. Jag har upptäckt fenomen som är gemensamma för respondenterna, dessa har jag sedan försökt knyta till övrig empiri. Jag har valt att analysera materialet utifrån belysande citat (Kvale, 1997).

Olsson och Sörensen (2001) skriver om begrepp och vetenskaplig arbetsmetod. Här beskriver de den kvalitativa metoden som en metod som utgår från en induktiv slutledning. Induktion är att utgå från verkligheten, via forskningen till teorin. Deduktion är således det omvända, att utgå från en teori genom forskningen för att sedan applicera den på verkligheten, deduktion används oftast inom kvantitativ metod, deduktion ses även ofta som det enda sanna sättet att föra ett logiskt resonemang. (Olsson & Sörensen, 2001).

Studiens ansats har dock främst varit *abduktiv*. Abduktion är ett arbetssätt som försöker förstå ett fenomen och på så vis skapa ny kunskap. Detta innebär att jag har utgått ifrån mina respondenters uppfattningar om sin verklighet, för att sedan sammanföra dem med beslutsfattarnas syn på samma område. Förhoppningsvis har jag kunnat vidareutveckla detta till ny kunskap, och en ny synvinkel på de studerande föräldrarnas studiesociala situation. Enligt den filosofiska pragmatismen ger en abduktiv ansats oss ny kunskap, dock är denna kunskap enbart en hypotes med möjliga fel, eller: "*en rimlig gissning*" (James, 2003).

Validitet & generaliserbarhet

Enligt Kvale (1997) innebär ordet validitet att man undersöker det man avser att undersöka. Studiens syfte och frågeställningar bör helt enkelt matcha de frågor som man först ställer till respondenterna under intervjuerna och sedan ställer till materialet under analysen. Jag anser att så är fallet i denna studie.

Kvale (1997) tar upp olika former av generaliserbarhet, där en är den *naturalistiska generaliseringen*. Den vilar på personlig erfarenhet och utvecklas som en funktion av den erfarenheten. Från att ha varit tyst kunskap om hur saker och ting ligger till utvecklas den till förväntningar (i stället för formella förutsägelser) om hur saker och ting sker. Som står att läsa i min förförståelse har jag personlig erfarenheter av problemområdet jag studerar, vilket enligt Kvale skulle kunna tolkas som att en naturalistisk generalisering är möjlig. Ambitionen med denna studie är dock inte att producera generaliserbar kunskap. Inte heller intervjuresultaten menar att generalisera, de behandlar enbart några studerande föräldrars erfarenheter och uppfattningar om sin studiesociala situation.

Reliabilitet

Ordet reliabilitet betyder att studiens resultat ska kunna upprepas. (Kvale, 1997). Jag har som författare i en kvalitativ studie stor inverkan på materialet. Olika intervjuare, kommer med samma intervjuguide, komma fram till olika resultat. Detta kan bero på fler olika saker, bland annat intervjuarens fingertoppskänsla i intervjusituationen. (Kvale, 1997). Självklart har jag ändå försökt att göra min studie tillförlitlig. Jag har spelat in alla intervjuerna, för att försäkra mig om att jag analyserar det som mina respondenter har uppgett för mig. Jag har varit noggrann vid min transkribering av det inspelade materialet. Se vidare intervjumetod och tillvägagångssätt för mer information om tekniska detaljer (ibid.).

Etiska överväganden

Etiska överväganden bör göras kontinuerligt från det att studien planeras, genom hela arbetsprocessen till dess att studien är slutförd. Även innan studien inleds bör forskningskravet vägas mot individskyddskravet, vilket kort innebär att vinsten med studien och individens risk för skada ska ställas mot varandra. Individskyddskravet kan brytas ner i fyra huvuddelar, *informationskravet*, *konfidentialitetskravet*, *samtyckeskravet* samt *nyttjandekravet* enligt Vetenskapsrådet, (2002). Nedan beskriver jag de etiska överväganden som har gjorts inför och under denna studie. (Vetenskapsrådet, 2002).

Jag förberedde varje respondent innan varje intervju med skriftlig information om studiens syfte, och hur jag skulle hantera det material som jag samlade in, *informationskravet*, (se bilaga 2, brev respondenter). Jag har förvarat det inspelade materialet och de transkriberade intervjuerna i mitt hem, och dessa kommer att förstöras efter att studien har slutförts, *konfidentialitetskravet*. Inför varje intervju påminde jag varje respondent om att de närsomhelst kunde avbryta intervjun och dra sig ur studien, de fick även godkänna att de ville delta i studien, *samtyckeskravet*. De informerades om att de var fria att dra tillbaka uttalanden om de önskade. Respondenterna fick tillgång till det transkriberade materialet, de var sedan välkomna att ge sin åsikt på detta. Jag meddelade respondenterna att materialet jag samlat in från intervjuerna endast skulle användas i denna studie, *nyttjandekravet*. Varje respondent har även fått möjlighet att erhålla ett exemplar av den färdiga studien.

Jag reflekterade innan intervjuerna över hur dessa skulle komma att påverka mina respondenter. Både fördelar och nackdelar har kommit upp och jag tror att mina respondenter främst har blivit påverkade i sin vardag genom ett mer reflekterande synsätt. Mina respondenter deltar dock i studien på frivillig basis och är fullt psykiskt tillräckliga. De är även alla studenter vid högskolor och universitet, där kritiskt tänkande är något som lärs ut.

Intervjuresultat från intervjuer med några studerande föräldrar

Jag presenterar härmed resultaten från intervjuerna, i slutet av kapitlet finns även en sammanfattande resultatbeskrivning, som ger svar på frågeställningarna jag ställde i början av studien. Jag har delat upp intervjuresultaten i olika teman, dessa är som följer: personerna, studiemedelssystemet, havandeskapspenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, övriga studiesociala områden samt förbättringar. Vissa underrubriker återfinns även.

Tema 1, Personerna

Mitt skäl till att ha detta som ett tema är då det finns en del statistik, som jag tagit upp i inledningen, om vem den studerande föräldern är. Jag vill visa på var mina respondenter hamnar i detta. Är de den typiske studerande föräldern eller inte?

Respondent 1 är kvinna, 32 år gammal, hon hade barn sedan innan hon påbörjade sina studier, hon fick även barn under sin studieperiod, detta gjorde hon efter att hon hade studerat ca 90 högskolepoäng. Respondent 1 har även varit aktiv i arbetslivet i tio år innan hon började studera och har således en vilande sjukpenninggrundande inkomst under studietiden. Föräldrarna i familjen består av en student samt en förvärvsarbetande.

Respondent 2 är man, 27 år gammal, han fick barn under sin studietid, vilket han gjorde efter att ha studerat mer än 120 högskolepoäng. Respondent 2 har arbetat extra både före och under sina studier, inget av dessa arbeten räckte till en sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrarna i familjen består av två studerande föräldrar.

Respondent 3 är kvinna, 23 år gammal, hon fick barn under sin studietid, vilket hon gjorde efter att ha studerat ca 120 högskolepoäng. Hon har inte jobbat innan studierna i den omfattningen att det räckte till en sjukpenninggrundande inkomst. Båda föräldrarna studerar.

Respondent 4 är man, 33 år gammal, han fick barn under sin studietid vilket han gjorde efter att ha studerat drygt 120 högskolepoäng. Han hade en gammal sjukpenninggrundande inkomst som inte var giltig längre, och gick således inte att utnyttja vid hans föräldraledighet. Han arbetar extra vid sidan av studierna, men detta räckte inte till en så kallad studietids-SGI. Föräldrarna i familjen består av två studerande föräldrar.

Tema 2, Studiemedelssystemet

Mina respondenter kallar utbetalningarna av studiemedel kort och gott för "CSN". Nedan benämner även jag utbetalningarna av studiemedel för CSN då jag refererar till vad mina respondenter har sagt.

Mina respondenter har alla tagit studiemedel under sina studier, vissa har utnyttjat studiemedlet i olika varianter under sina studiers gång. En manlig respondent berättar att: *”jag har väl tagit ...// nästan alla varianter som jag kan ta”*. Samma respondent har varierat sitt studiemedelsuttag med att enbart ta ut bidrag och jobba, både ta bidrag/lån och jobba. Enbart ta studiemedel fullt ut, att ta fullt studiemedel samt tilläggs lån och till sist att ta halvt bidrag/lån samt halv föräldrapenning plus tilläggs lån. De andra respondenterna har tagit studiemedel, både bidrag och lån, under terminerna. En respondent berättar att hon fortsatt studera och ta studiemedel under terminerna även direkt efter sitt barns födelse och alltså inte varit föräldraledig med sitt barn i anslutning till barnets födelse, detta bland annat för att hon:

”inte har haft råd att förlora dom tre och ett halvt tusen kronorna i månaden som skulle kunna ske” [om hon hade tagit föräldrapenning på grundnivå].

De eventuella problem som respondenterna kan se med organisationen CSN är när något inte går enligt planerna och de inte kan ta sina poäng. CSN upplevs då som fyrkantigt och byråkratiskt samt opersonligt. En respondent talar om att CSN säger att de kan göra undantag vid särskilda skäl, han har dock inte upplevt att så är fallet och undrar vad de särskilda skälen egentligen är. En annan negativ aspekt är de långa väntetiderna för att få beslut om studiemedel. En respondent uttrycker det så här:

”... och sen åtta veckors beslutstid på det...// man behöver ju faktiskt pengarna varje månad ...// Men jag tycker att hela studiemedelssystemet är krångligt”.

Mina respondenter menar att flera situationer gör att studiemedelssystemet blir krångligt och svårarbetat för dem. Bland annat nämner de att det finns stor risk att slå i fribeloppets tak om man jobbar vid sidan av studierna. Det tar långt tid att få igenom besluten, och när någonting strular är risken stor att man förlorar sitt studiemedel. En respondent berättar att en lärare hade blivit sjukskriven och inte rapporterade in poängen till LADOK (*”LADOK står för Lokalt ADB-baserat studieDOKumentationssystem och är ett datorbaserat system för uppgifter om studerande i den grundläggande utbildningen och i forskarutbildningen”*, Stockholms universitets webbsida 090414), vilket i sin tur innebar att stora delar av kursdeltagarna hoppade av, då deras CSN hade dragits in. En respondent uttrycker det så här:

”De [lärarna] är ju faktiskt våra löneadministratörer på nåt sätt. Om dom inte rapporterar in poängen jag tagit, så får ju jag inget CSN!” .

En annan respondent uttrycker sin oro över att ha tid kvar på utbildningen som inte kommer att täckas av studiemedel, då han använt tolv terminerna med studiemedel. Han oroar sig över hur hans familj ska klara den tiden, då även hans sambo studerar. Respondenten sätter sin familj först och funderar på att börja arbeta istället för att avlägga sin examen.

Överlag är mina respondenter dock mycket nöjda med CSN, de vet att organisationen inte är ute efter att sätta dit studenter, och en respondent upplever att CSN är flexibla i sitt handläggande av dennes studiemedel. En annan respondent säger att:

”däremot finns det väldigt många bra människor som jobbar på CSN. Och det är bra att möjligheten finns att man kan få lånet och bidraget så att man kan studera”.

En respondent beskriver vad som hände efter att han studerat utan att ta studiemedel och fick betala tillbaka på sina lån:

”Men så fort jag gått tillbaka och tagit studiemedel så har ju det fungerat väldigt bra, att de ger besked om att okej – nu pluggar du igen, nu håller vi upp med återbetalningarna”.

Tilläggsbidraget

Respondenterna har tagit tilläggsbidrag för barn. Ett oväntat problem med tilläggsbidraget var att när männen ansökte om detta i samband med barnets födelse var de inte berättigade till det. Detta eftersom de inte var gifta med mamman till barnet och var tvungna att göra en faderskapsbekräftelse innan tilläggsbidraget betalades ut till dem. Detta drabbade båda mina manliga respondenter. De blev beviljade tilläggsbidrag en dryg månad efter barnets födelse.

En kvinnlig respondent berättar att hon inte trodde att hon kunde få tilläggsbidraget. Hon säger att hon trodde att bidraget var förenat med något sorts lotteri, att vissa kunde få det, men andra inte. Hon förklarade att hon från början inte hade något större behov av bidraget, men att hon har börjat ta tilläggsbidraget under innevarande termin.

En intressant tanke som en av respondenterna har kring tilläggsbidraget är att det enbart betalas ut till en av föräldrarna, i en familj där båda studerar. Tilläggsbidraget betalas även ut till en familj där enbart en av föräldrarna studerar. Hon menar på att inkomsterna är olika för två studerande föräldrar än för en studerande förälder och en förvärvsarbetande förälder, bägge familjerna får ändå bidraget. Vidare menar hon på att om båda föräldrarna studerar borde båda föräldrarna få bidrag, eftersom båda är studenter med knappa resurser.

Tema 3, Havandeskapspenning

De två kvinnliga respondenterna hade ej kommit i kontakt med havandeskapspenningen. En respondent beskriver det som att hon hade hört att det var svårt att få studiemedel och ersättning från försäkringskassan på samma gång och då hon värnade om sina studiemedelsveckor avstod hon därför från att söka havandeskapspenning under sin graviditet. Studenter är i regel inte berättigade till havandeskapspenning.

Tema 4, Föräldrapenning

Alla mina respondenter har tagit ut föräldrapenning. De två kvinnliga respondenterna har enbart tagit föräldrapenning under sommaruppehållen. De har då stött på problem med att CSN samt lärosätet har olika uppfattningar om när en termin startar och slutar. Till exempel räknas inte omtentaperioden i början av höstterminen med för CSN, och man får inte studiemedel för dessa veckor. Detta har varit ett orosmoment för respondenterna. På frågan om det har uppstått konflikter kring detta, svarar mina respondenter att Försäkringskassan i dessa fall har varit flexibla och sett till om man planerar att återuppta studierna efter sommaruppehållet, vilket har gjort att en eventuell vilande SGI fortfarande har fått kvarstå.

Angående sjukpenninggrundande inkomst hade endast en av mina respondenter en sådan vilande sedan innan studierna. De andra tre har fått föräldrapenning på grundnivå. En av respondenterna beskriver hur han hade jobbat både innan och under studierna och ställer sig frågande till varför det inte räckte till en SGI. Han talar om kvalifikationskravet i föräldraförsäkringen, och menar att studenter som har ett extrajobb vid sidan av studierna har en varierande inkomst under året. Eftersom inkomsterna slås ut över en längre period blir det en medelinkomst som räknas, vilket ofta inte räcker till en SGI för studenter, trots att de kan ha en lön som borde kvalificera dem för en SGI.

Flera av mina respondenter talar om svårigheterna att veta om det går att kombinera studier med studiemedel samtidigt som de är föräldralediga med föräldrapenning:

”Jag har haft funderingar på att ta lördagar och söndagar eftersom jag ändå är hemma då. CSN bryr sig inte om man tar de två dagarna, för de räknar måndag till fredag, hävdar folk i alla fall...”

Vidare beskriver samma respondent att både CSN och Försäkringskassan säger att det går att kombinera dessa två ersättningar. Respondenten vill inte riskera att få återbetalningskrav och vågar därför inte kombinera systemen. Flera av respondenterna beskriver hur deras ekonomiska situation ser ut som studerande föräldrar. En av respondenterna beskriver sin ekonomiska situation under sommaruppehållet:

”För som lägsta nivå [med föräldrapenning] så får man ju mellan tre och fyra tusen, så man har ju gått back minst tre och ett halvt tusen per månad [jämfört med CSN] under sommaren genom att man har varit hemma med barnet”.

Samma respondent beskriver att familjen har fått utnyttja kreditkort för att överleva sommaruppehållen, för att under terminerna med studiemedel betala tillbaka på kreditkorten. En annan respondent beskriver hur svårt det har varit att leva på föräldrapenning på grundnivå, särskilt sedan de har knappa resurser sen tidigare.

”en månad när du tar ut [föräldrapenning] sju dagar i veckan, trettioen dagar i månaden, så får du ut 4464 kronor. Och det klarar man sig verkligen inte på! Studiemedlet ligger runt sju och fem och redan det är knapert... och det här är tretusen under det ...// det var helt absurt... man kunde inte leva, vi drog in på allt... den enda... den enda som verkligen fick mat å sånt det var ju vår son. Han är ju viktigast... han går alltid först, jag skulle göra vad som helst för honom ...// Jag tycker det är helt absurt. Man måste ju få överleva som studerande förälder?”.

Föräldraledighet

Mina manliga respondenter hade utnyttjat pappdagarna i föräldraförsäkringen i olika utsträckning. En respondent beskriver det så här:

”jag tog uppehåll i studierna i och med att min son föddes. Jag hade sån tur att de inte va några tentor eller inlämningar då så jag kunde vara hemma i typ tre veckor å då vara med min sambo å hjälpa henne under tiden å så...”.

Mina kvinnliga respondenter har varit föräldralediga i olika utsträckning. En har varit föräldraledig på heltid under drygt ett år efter barnets födelse. Min andra kvinnliga respondent tog inte ut någon ledighet alls i samband med barnets födelse, vilket var under terminen, utan väntade till sommaruppehållet, då hon var ”ledig” och tog föräldrapenning. Samma mamma har enbart tagit ut föräldrapenning/ledighet under sommaruppehållet. Även den andra mamman tar ut föräldrapenning/ledighet under sommaruppehållet. Detta förklarade de med att det möjliggör för dem att spendera all tid med sina barn under sommaren.

Tema 5, Tillfällig föräldrapenning

En av mina respondenter har försökt begära ut tillfällig föräldrapenning från försäkringskassan vid vård av barn och fick då som svar att hon inte kan få ersättning för VAB som student vilket grundar sig i att man får ersättning från CSN den eller de dagarna man VAB:ar. Samma respondent säger:

”de har ju helt olika beräkningsgrunder,[CSN och FK] jag menar, jag tycker inte att det borde vara allt för omöjligt för CSN att göra avbrott i utbetalningen för en dag om man VAB:ar den dagen till exempel ...// det är ju det här att studiemedlet baseras på veckor och inte är så flexibelt som ett arbete som baseras på dagar, det är väldigt snårigt bara”.

I de fall respondentens barn har varit sjuka, har hennes förvärvsarbetande man varit hemma de dagar då hon har haft obligatoriska moment i skolan. Respondenten beskriver att familjen förlorar mycket ekonomiskt på detta. Vidare anser hon att det är omöjligt att kunna vårda sina sjuka barn när man är student. Detta stöds av en annan respondents utsaga:

”Så det här med att utnyttja tillfällig föräldrapenning som förvärvsarbetande gör, det finns ju inte på kartan ens. Liksom ingen idé. Och som student... det här med CSN och spara sjudagarsveckor, de e ju bara... det är ju bara halvmesyrrer, det hjälper mig inte, jag har ju fortfarande samma krav på mig att ta poäng från lärosätet...// Det är som att Volvo skulle kräva sina anställda vid det löpande bandet att de skulle... de skulle fortsätta producera och montera ihop bilar när de är hemma med sjukt barn. Ingen nåd liksom...”

Samma respondent anser att det är konstigt att Försäkringskassan resonerar att studenter inte förlorar någon inkomst då de VAB:ar och säger följande:

”Om min son är sjuk under en längre tid och jag läser en kortare kurs, då hinner kursen ta slut innan min son är frisk, och jag har då inte haft någon möjlighet att ta mina poäng. Och om jag inte kan ta mina poäng, så kommer jag inte att få något CSN, vilket resulterar i att jag förlorar min inkomst”

En respondent beskriver att han kan ha examinerande moment under två dagar, vilket kan sammanfalla med att hans barn är sjukt, eftersom han inte kan gå på de examinerande momenten blir han inte godkänd på kursen och riskerar att förlora sina CSN pengar. Han får ej heller behålla sitt studiemedel eftersom han enbart var hemma i två dagar. CSN räknar sju dagar på en vecka för att studenterna ska kunna behålla sina studiemedel och få utnyttja dem längre fram. Vilket samme respondent reflekterar över, då studier bedrivs på heltid, fem dagar i veckan, inte sju dagar som CSN räknar med vid tillfälligt vård av barn. Han anser även att det är för många inblandade runt att vårda barn:

”Det är ju så många olika system och regler inom systemen. Det är Försäkringskassan, CSN, förskola/skola, lärosäten och institutioner och alla ser på dig och din situation ur olika, icke kompatibla synvinklar. Kvar i mitten står du, den studerande förälder, i kläm, bara för att du försöker göra det bästa för ditt barn...”

Tillfällig föräldrapenning av annan närstående

En av respondenterna säger att det enda som skulle kunna hjälpa honom är att någon annan närstående kunde få VAB:a för hans barn:

”Om till exempel farmor och farfar till min son hade fått VAB:a... Eftersom de inte är så gamla att de är pensionärer, utan faktiskt förvärvsarbetar... Hade dom fått VAB:a så kunde ju jag fortfarande studera utan problem allt hade löst sig... De hade fått ersättning, min son hade fått omsorg och vård, och jag hade kunnat fortsätta mina studier... Alla måste väl vinna på det? Ju snabbare jag blir klar med mina studier desto bättre för samhället? Jag vill ju inte gå på lån och bidra hela livet, jag vill ju ut och arbeta”

Tema 6, Övriga studiesociala områden

Mina respondenter berättar att de i många fall tycker att det är fördelaktigt att vara studerande förälder, i alla fall när det handlar om tid och tillgänglighet med och för sina barn. En manlig respondent beskriver det såhär:

”Vi såg att man inte tappade så mycket ekonomiskt från utgångspunkten på det. Man såg att man kunde få fördel utav det när man kom ut på arbetsmarknaden sen. Man såg att man faktiskt fick tillfälle att få tillbringa första året tillsammans med barnet, på ett helt annat sätt.”

Samme respondent har bara positiva egenskaper av tidsaspekten att vara förälder samtidigt som han studerar och berättar om hans möjligheter som man att vara med under sitt barns första år på ett helt annat sätt än han antar att han hade kunnat om han hade arbetat. En annan respondent beskriver samma sak såhär:

”Alltså överlag tycker jag att det är positivt att vara studerande förälder. Jag kan vara mer flexibel med min tid, jag bestämmer själv över den. Det är som att ha flextid hela dagen lång, det finns ju fler än åtta timmar på ett dygn liksom”.

Samme respondent reflekterar över att mer tid med sina föräldrar antagligen är en positiv aspekt även för de små barnen, vilket skulle kunna medgöra en positiv start i livet för dem. Respondenten går över till att tala om de ekonomiska planen med att vara studerande förälder och säger såhär:

”... på de ekonomiska planen är det helt värdelöst. Du är helt oskyddad som studerande förälder, och du förlorar många av dina rättigheter som medborgare när du blir en studerande förälder. Jag tycker att det är helt absurt helt enkelt, det måste ske en förbättring av både våra studiesociala rättigheter och skyldigheter såklart, oavsett så måste det till en positiv förändring”.

En annan respondent menar att den så kallade studietids-SGI:n bara är ett skämt, då han aldrig har träffat någon student som har kunnat utnyttja denna på det sätt det var tänkt. Han ställer sig även frågande till om det går att få ihop till en studietids-SGI utan att slå i taket för fribeloppet, till exempel för att få föräldrapenning motsvarande studiemedelsbeloppet.

Ytterligare en respondent är beroende av *”snälla föräldrar... som ställer upp och lånar ut pengarna de här månaderna, så att man kan överleva”.*

Angående schemaläggning är respondenterna överens, heltidsstudier ska bedrivas på heltid, under ordinarie arbetstid, fem dagar i veckan, sammanlagt 40 timmar. Ej på kvällar och helger. En respondent skrattar lite uppgivet när schemat kommer på tal under intervjun och

menar på att schemat aldrig kommer ut i tid innan kursstart, hon menar också att det inte finns något att göra åt saken.

Mina respondenter resonerar om kursupplägget, en av dem talar om när båda föräldrarna är studenter, och tentaperioderna infaller samtidigt, vilket gör att det blir oerhört stressigt vissa perioder och oerhört lugnt andra perioder, respondenten föreslår att man testas på sina kunskaper kontinuerligt under kursens gång istället, för att jämna ut studietrycket, samt bidra till en ökad kunskap.

Ett annat område som kommer upp under flera intervjuer är de enskilda lärarnas flexibilitet gentemot enskilda studenter. Flera av mina respondenter har upplevt att det är tack vare lärarnas flexibilitet som de har kunnat genomföra sina studier med ett litet barn hemma.

Saker de nämner som har underlättat för dem är till exempel att de har fått göra grupparbeten själva, dock med samma krav på prestation som för de andra grupperna. Fördelen med detta är att den studerande föräldern blir friare i sin tid och planering, mer oberoende av andra och kan lägga upp sina studier som denne vill. Ingen annan blir heller drabbad om barnet till den studerande föräldern blir sjukt och han/hon inte kan genomföra momentet.

Andra respondenter talar om förstående föreläsare som tillåter föräldrarna att ta med barnet på föreläsningar. Att kunna sköta mycket av studierna hemifrån eller via Internet nämns också som fördelar och hjälp från lärosätets sida. En tredje respondent berättar om när hon var tvungen att avbryta studierna i förtid under graviditeten, hur lärosätet löste detta snabbt och enkelt utan att försvåra för respondenten.

Tema 7, Förbättringar

De viktigaste förbättringarna som mina respondenter pekar på handlar om studiemedelssystemet och den sjukpenninggrundande inkomsten. Både att systemen kan samverka mellan varandra runt den studerande föräldern, men även att studenter på något sätt blir berättigade till en sjukpenninggrundande inkomst som efter skatt ger en inkomst som motsvarar studiemedelnivån. En respondent beskriver det såhär:

”...så tycker jag det är sjukt att man som student hamnar tretusen kronor under studiemedelnivån, om man får föräldrapenning på grundnivå. Som minst borde föräldrapenningen vara i samma nivå som studiemedlet. Vad är till exempel existensminimun för socialbidrag till exempel, det är långt över grundnivån i föräldraförsäkringen i alla fall”

En respondent undrar över att studiemedlet räknas med som inkomst vid vissa tillfällen, men inte andra, till exempel vid beräkning av bostadsbidrag:

”Ja, sjukpenninggrundande inkomst – att du inte får någonting för att du studerar tycker jag egentligen är helt sjukt. För du kan ju inte ens ...// inte ens räkna med CSN lån och bidrag till din SGI. Vilket är lite konstigt ...// alltså ibland när du söker bostadsbidrag så ska du ju räkna med en viss procentsats, i andra fall ska du inte ha med den alls, och i vissa fall så gäller den som inkomst. ...// För trots allt så är ju det här min inkomst under ett år.

En annan student reflekterar över att det är, som han anser, barnen till de studerande föräldrarna som drabbas när studenterna måste ta ut alla föräldraledighetsdagar varje vecka för att klara sig ekonomiskt:

”Och det är ju jättetråkigt att det ska vara de ekonomiska möjligheterna som avgör hur mycket tid mitt barn får möjlighet att spendera med mig. Det är så synd att det är så att det är barnen som drabbas av att systemen inte går ihop och att man inte verkar ha tänkt så långt som till att studenter faktiskt också är föräldrar”.

Socialtjänstens praxis innebär även att studerande föräldrar endast i undantagsfall är berättigade till försörjningsstöd. För att få rätt att uppbära försörjningsstöd måste man stå till arbetsmarknadens förfogande, vilket man inte gör som student. Det räcker med att endast en person i en familj är studerande för att familjen inte ska bli beviljade försörjningsstöd, detta då man har ett gemensamt försörjningsansvar inom familjen. Socialtjänsten menar då att familjen inte har råd att studera, och bör avbryta/avsluta studierna för att söka arbete istället.

Kompatibiliteten mellan de system som samverkar runt studerande föräldrar anser mina respondenter borde förbättras. En respondent talar om hur det fungerar mellan CSN och FK:

”...// det är ju alltid någonting som klaschar. Och det är ju så att det som egentligen är problemet är att Försäkringskassan och CSN klaschar, det är svårt att kombinera dem hela tiden. För det är olika regler om man är student, om man är arbetslös eller om man är heltidsarbetare. Det viktigaste är ju att man kan kombinera dem och veta... Ja jag är student, men nu har mitt barn fått vattkoppor och jag måste vara hemma en vecka, och att man kan det ...// utan att riskera att åka dit på något sätt”.

Två av dem menar att det inte borde vara omöjligt att beräkningsgrunderna hos Försäkringskassan och CSN kunde vara samma. Respondenterna menar att samma beräkningsgrund borde underlätta både för ”klienterna” som organisationerna:

”Jag förstår inte riktig varför det fortfarande är veckor, särskilt som ett poäng inte motsvarar en vecka längre. En veckas studier motsvarar ju numera ett och ett halv poäng... jag vet inte om det var det som var grunden från början, men det vore enklare

om man fick studiemedel för dagar och inte veckor. Då skulle man kunna göra samma sak som de som arbetar, typ plugga åttio procent och vara föräldraledig tjugo procent”.

En respondent resonerar kring att studenter på ett sätt ställs utanför välfärdssystemet och straffas för att de studerar, han menar att det borde vara självklart att studenter skulle ha samma rätt som andra:

”Det känns ju jättekonstigt om man skulle hamna utanför bara för att man studerar... Jag tycker ju att det är självklart att man ska ha samma rättigheter och skyldigheter som alla andra i landet. ...// ja det är som att man blir straffad för att man studerar. Man försöker göra någonting för att höja nivån på kunskapen i landet så blir man straffad”.

Två respondenter nämner det kommunala vårdnadsbidraget som infördes sommaren 2008 Det ges ut med 3000 kronor i månaden till föräldrar som har barn mellan ett och tre år, som väljer att ta hand om sina barn själva och inte utnyttjar den kommunala barnomsorgen. En respondent hade utnyttjat detta innan de fick plats på den förskola de ville ha sitt barn på. En annan respondent beskriver att hon inte får ta ut det, då hon inte har tagit ut tillräckligt många föräldradagar, gränsen går vid tvåhundrafemtio dagar. Hon tar bara ut föräldradagar under sommaruppehållet och har ännu inte hunnit ta ut rätt antal, det kan vara försent att utnyttja vårdnadsbidraget när hon kommit upp i dessa dagar, då barnet har blivit för gammalt.

Mina respondenter tar upp möjligheten att VAB:a för sina barn som viktiga förbättringar. En respondent resonerar att det antagligen vore för dyrt att låta alla studerande föräldrar VAB:a, men reflekterar över om det inte vore möjligt att låta en annan förvärvsarbetande få VAB:a för dennes barn:

”...om jag inte får VAB:a, vilket jag tror kan vara svårt att genomföra, det är väl en jättestor kostnad om alla studenter ska få möjlighet att VAB:a ...// det är ju klar att studenters barn är lika sjuka som alla andras barn, även om det kanske inte syns i statistiken, så skulle det nog bli en höjd kostnad. Men säg att en annan närstående, en annan förvärvsarbetande får VAB:a för mitt barn, när jag är student, det skulle underlätta något enormt för oss studenter”.

En av respondenterna talar om politikernas uttalade vilja att öka barnafödandet i landet, kontra arbetsgivarnas ovilja att anställa högutbildade kvinnor i barnafödande ålder:

”Kristdemokraterna säger att vi måste få mer barn. Och ...// arbetsgivarna säger det, att det är jättebra om ni redan har barn när ni kommer ut på arbetsplatsen, för då vet vi var vi har er. ...// Och väljer man att skaffa barn under studietiden så har man oftast inte en tidigare hög SGI, utan då är det liksom den här lägsta nivån, alternativt så får man bråka en hel del med CSN, eller så får man bråka både med CSN och försäkringskassan...// När ska man skaffa barn då?”

Sammanfattande resultatbeskrivning - svar på frågeställningarna

Frågeställningarna jag ställde upp i början av studien är som följer:

- Hur upplever studerande föräldrar att studiemedelssystemet stämmer överens med föräldraförsäkringssystemet?
- Vad upplever de studerande föräldrarna som de viktigaste förbättringarna för deras studiesociala situation?

För att besvara den första frågeställningen så upplever mina respondenter att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen inte stämmer överens. Detta bland annat genom att studiemedelssystemet beskrivs som fyrkantigt då något inte går som det ska i studierna. Föräldraförsäkringen upplevs även den som stel och svår att kombinera med studier. Osäkerheten kring hur reglerna ser ut och konsekvenserna av en kombination gör det svårt att kombinera dem båda. Att studenter inte omfattas av, eller har särskilda regler, i delar av föräldraförsäkringen försvårar även för gruppen. Kvalifikationskravet och SGI är två stora problemområden. Den ekonomiska situationen för studerande föräldrar med föräldrapenning på grundnivå är mycket svår. Mina respondenter menar att de inte kan överleva på föräldrapenning på grundnivå, som många studenter är hänvisade till.

Svaret på den andra frågeställningen, angående de viktigaste förbättringarna som kan göras för respondenternas studiesociala situation, är främst att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen måste samverka på ett bättre sätt runt de studerande föräldrarna. Att CSN och Försäkringskassan har samma beräkningsgrund för sina system skulle underlätta för alla inblandade parter. Förbättringar i den sjukpenninggrundande inkomsten ses som mycket viktiga. Föräldrapenning på grundnivå, för studenter, borde ligga på samma nivå som studiemedlet enligt respondenterna. Studiemedlet borde räknas som inkomst både vid en bostadsbidragsansökan, såväl som vid en beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Sammanfattningsvis har studerande föräldrar främst *valt* att bli föräldrar under sin studietid. Detta tack vare positiva aspekter som att ha möjlighet att spendera mer tid med barnen under de viktiga småbarnsåren, samt bättre förutsättningar på arbetsmarknaden efter avlagd examen. Dock stämmer systemen dåligt överens med varandra och flera förbättringar är absolut nödvändiga.

Mina respondenter ställer sig frågande till politikernas vilja att öka barnafödandet i landet. Den, under all kritik, för låga ersättningen i föräldraförsäkringen för studerande föräldrar utan SGI, samt arbetsgivarnas ovilja att anställa högutbildade (främst kvinnor) i barnafödande ålder, gör att de ställer sig frågan: När ska man i så fall skaffa barn?

Diskussion

Under diskussion kommer jag att analysera och diskutera intervjuresultaten utifrån min valda teori och utifrån tidigare rapporter och uppsatser. Jag kommer även att diskutera teorin samt den metod jag har använt mig av i studien. Jag kommer att försöka lägga fram både fördelar och nackdelar med valen jag har gjort.

Analys och diskussion av intervjuresultaten

I inledningen presenterar jag statistik över vem den studerande föräldern egentligen är. Bland annat sägs det, att av studenterna som är mellan 25 och 34 år, har 21 % barn. Mina respondenter är i åldersspannet 23 – 33 år. Att mina respondenter är i detta åldersspann skulle kunna indikera att det är i dessa åldrar man skaffar barn medan man studerar. En av de önskingar jag hade, angående lämpliga respondenter, var att respondenterna skulle ha skaffat barn under sin studietid, vilket kan förklara urvalet. Att jag ville komma i kontakt med studenter som skaffat barn under sin studietid var för att ta reda på vilka erfarenheter denna grupp hade av föräldraförsäkringens och studiemedelssystemets utformning och kompatibilitet.

I personligt framtagen information från SCB framkommer att för en likvärdig åldersgrupp som ovan, (25-35 år) för resterande del av Sveriges befolkning, är 15,9 % föräldrar. Är studenter i det mellanliggande åldersspannet då mer benägna att skaffa barn? Rapporten ”Studerande föräldrar i högre utbildning” menar inte det. De menar att studenter väntar med att skaffa barn tills de är klara med sin utbildning, eller så har de skaffat barn innan de börjat studera. Det skulle vara intressant att studera varför resultaten skiljer sig åt. Är ett trendbrott på väg, eller är det bara en effekt av den tidigare högkonjunkturen? Jag är även nyfiken på vilka konsekvenserna är för arbetsmarknaden, arbetsgivarna samt studenternas framtida arbetsliv, att de bildar familj under sin studietid.

Resultaten visar som sagt på att studiemedelssystemet och föräldraförsäkringen inte stämmer överens. Detta stöds av SOU 2003:130 som menar på att systemen inte är kompatibla. Reglerna är svåröversiktliga och krångliga för studenter. Mina respondenter har alla tagit studiemedel. De har även tagit tilläggsbidraget för barn. Tilläggsbidraget var ett förslag i SOU 2003:130 för att förbättra ekonomiskt för studerande föräldrar. I SOU 2009:28 beslutades att behålla bidraget, trots att det stred emot principen att studiemedelssystemet inte ska innehålla bidrag som hör till de sociala trygghetssystemen.

Den av mina respondenter som är mest beroende av att ta studiemedel under hela sin studieperiod är den som har en vilande SGI. Denna kan komma att förloras vid uppehåll i uttagandet av studiemedel. SOU 2009:28 föreslår att kortare uppehåll i studierna inte ska leda till att en vilande SGI förloras, vilket är en positiv förbättring. Men vad händer med de som inte har rätt att ta studiemedel, de kanske har utnyttjat sina veckor tidigare, vad händer med dem och deras SGI? Om studietid anses som skyddsvärd tid, hur kommer det sig att det är knutet till att man uppbär studiemedel? Borde det inte räcka att man tar sina poäng för att anses vara student, med rätt att skydda sin eventuella SGI? För att svara på den frågan måste flera studier och utredningar till, och svaret kan tyvärr inte ges i denna studie.

Den ekonomiska situationen för studerande föräldrar med föräldrapenning på grundnivå är mycket svår som jag tidigare beskrivit. I SOU 2005:73 talar utredarna om att de återigen vill höja grundnivån i föräldrapenningen från dagens 180 kronor per dag till 230 kronor per dag. Detta skulle ge, för en månad om 31 dagar, 7130 kronor före skatt. Detta är redan innan skatt lägre än vad fullt studiemedel ger.

Vårt välfärdssamhälle baseras enligt Esping-Andersen på den socialdemokratiska välfärdstypen. Syftet är att säkra jämlikheten med största möjliga levnadsstandard. Kommunernas försörjningsstöd är ett gott exempel på detta. Där finns en minsta standard, och olika nivåer för olika individers behov. Till exempel får en barnfamilj extra stöd för de utgifter de har i samband med barnen. För de studerande föräldrarna matchar i vissa fall studiemedelnivån inte ens miniminivån i försörjningsstödet. Signalerna för studenter som är, eller blir, föräldrar under sin studietid är inte positiva. Att socialtjänstens praxis innebär att studenter, oavsett familjesituation, endast i undantagsfall är berättigade till försörjningsstöd ger inte heller bra signaler. Studenter råds att avbryta sina studier för att bli berättigade till försörjningsstöd, vilket jag anser är kontraproduktivt. Alla borde väl tjäna på att studenten utbildar sig istället för att leva på försörjningsstöd? Det strider även mot de uttalade principerna om att studier ska vara till för alla.

Mina respondenter upplever föräldraförsäkringen som stel och svår att kombinera med studier. Rädslan gör att de avstår från att kombinera de två. Syftet med föräldraförsäkringen är att göra det möjligt för föräldrar att kombinera både studier och förvärvsarbete med sitt familjeliv enligt FK. Olika regler och undantag för studerande föräldrar gör det istället svårare att kombinera familjeliv med studier anser mina respondenter. Detta stöds även av SOU 2003:130. Samma utredning anser att kvalifikationskravet för föräldrapenningen bör kvarstå, trots de problem det ställer till för studenter. Ett annat stort problem för studenter, den sjukpenninggrundande inkomsten, behandlas i både SOU 2003:50 samt i SOU 2009:28. I den

förstnämnda läggs förslag på en särskild studerandeförsäkring för att förenkla kring SGI. Utredningen gjordes för snart sex år sedan, inget har ännu hänt. Den mer färska utredningen 2009:28 behandlar inte SGI för studenter överhuvudtaget, trots givna direktiv. De hänvisar istället till en grupp inom regeringskansliet som ser över SGI:n i dagsläget.

Socialminister Göran Hägglund skriver att målen med regeringens familjepolitik är att bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer. Alla barnfamiljer är olika och de likställs alla inom regeringens familjepolitik (Socialdepartementet, 2008). Esping-Andersen skriver att idealet, i en välfärdsstat som Sverige, är att alla medborgare ska kunna delta fullt ut i samhället. Lika möjligheter och lika resurser hamnar i fokus. Hur går det ihop med att mina respondenter anser att de blir straffade för att de har bildat familj under sin studietid? Konsekvenserna, av den föräldraförsäkringen Sverige har i dagsläget, blir enligt mina respondenter att de anser att de är oskyddade och har förlorat sina medborgerliga rättigheter. De hamnar utanför systemet, trots att de bidrar till att höja kunskapsnivån och även barnafödandet i landet. Vad gör detta då med den breda politiska konsensus som Esping-Andersen (2006) talar om? De som är i störst behov av de allmänna sociala försäkringarna är de som får ut minst av dem. Är då den socialdemokratiska välfärdsmodellen i gungning? Jag anser att så är fallet för de grupper som denna studie behandlat, men om välfärdsmodellen i sin helhet är i gungning kan inte denna studie svara på.

Mina respondenter menar att de inte har någon möjlighet att VAB:a för sina barn. Respondenterna menar att det borde vara möjligt att koppla samman CSN och FK:s sätt att beräkna inkomst/förlorad inkomst. Det borde vara möjligt för en förvärvsarbetande att stanna hemma och vårda en studerande förälders sjuka barn. Detta är något som sker varje dag i familjer där en förälder studerar och en förälder förvärvsarbetar. Mina respondenter menar att det även borde vara möjligt i de familjer där båda föräldrarna studerar. Detta anser de skulle hjälpa dem i deras studier. De tror även att det kunde hjälpa till att skynda på deras studier, då färre avbrott i studierna ger kortare studietid.

Att respondenter har vågat kombinera studier med föräldraskap har de delvis gjort tack vare lärosätenas inställning och lärarnas hjälpsamhet i deras roller som student och förälder. För att öka genomströmningen i högre utbildning anser mina respondenter att det är nödvändigt med stöd från lärosätet, lärarnas samt studiekamraternas sida. Dock påpekar de att om studerande föräldrar är tvungna att avbryta sina studier för att de inte klarar av att försörja sin familj, minskar även genomströmningen i högre utbildningar.

Sammanfattande analys

Mina respondenter ser flera fördelar med att vara student och förälder. Flera av respondenterna anser att det gynnar både dem själva, barnen och samhället att skaffa barn under deras studietid. Den ekonomiska situationen sätter dock käppar i hjulen, och de ser flera förbättringar inom det ekonomiska området som är nödvändiga att genomföra snarast möjligt.

De viktigaste förbättringarna är att SGI:n görs om för alla studenter, och ger ersättning i samma nivå som fullt uttagande av studiemedel skulle göra. Om detta inte är genomförbart anser mina respondenter att kvalifikationskravet bör tas bort för den sjukpenninggrundande inkomsten, så att även studenter kan kvalificera sig för en SGI över lägstanivån. Studiemedelssystemet måste även anpassas till de sociala trygghetssystemen så att dessa verkligen går att kombinera i realiteten och inte enbart på pappret.

Teori och metoddiskussion – fördelar och nackdelar

Studien kommer härmed att diskuteras med utgångspunkt i både teori- och metodavsnitten. Att jag har valt att använda pragmatismen som mitt vetenskapsfilosofiska synsätt, Esping-Andersens socialpolitiska välfärdsteori samt även haft en abduktiv ansats i studien har varit medvetna val från min sida.

Den filosofiska pragmatismen har bidragit med ett för mig logiskt förhållningssätt till min studie. Jag har som uttalat mål för studien att åstadkomma förändring i verkligheten. Filosofin bakom pragmatismen har som syfte att etablera goda tankevanor och reflexivt tänkande utifrån sanning och fakta. Men för att kunna fullfölja sitt syfte måste filosofin även påverka mänskliga förhållanden. Genom min studie hoppas jag att jag kommer att påverka min omgivning och mina respondenters verklighet.

Esping-Andersens socialpolitiska teori om välfärdsstater beskriver hur olika välfärdsstater är uppbyggda. En gemensam utgångspunkt för välfärdsstaterna är att den garanterar sina medborgare en grundläggande bas av välfärd. Vad man sedan anser att det är, beror ofta på vilken sorts välfärdsstat man själv redan lever i, eller vilken politiskt ideologi man själv har anammat. Att studera politiska ideologier är dock en helt annan studie. Min ansats med att använda mig av denna teori var för att få en inblick i vilken välfärdsstat Sverige är. I och med detta har min förståelse ökat för varför de olika sociala trygghetssystemen ser ut som det gör.

Min abduktiva ansats, där jag varken prövar en hypotes mot verkligheten (deduktion) eller försöker skapa en teori utifrån insamlade empiriska data (induktion), anser jag har

förenat mina empiriska resultat med mina teorier. Den abduktiva ansatsen har gjort att jag har kunnat *förstå* mina respondenters upplevelser av sin studiesociala situation bättre. Detta i motsatts till att försöka *förklara* hur mina respondenter har upplevt sin studiesociala situation.

Att jag har valt att använda mig av den teori jag har gjort var inte självklart från början. Jag har både sneglat på socialkonstruktionismen/socialkonstruktivismen, systemteorin samt handlingsteorin, för att få tag i något som kunde passa för studien. Då jag egentligen inte är ute efter att *förklara* respondenternas livsvärld, ansåg jag inte att socialkonstruktionismen eller socialkonstruktivismen passade. Att mina respondenter hade små möjligheter att agera, att handla, i sin situation som studerande föräldrar var i och för sig intressant, men det var inte riktigt det jag var ute efter. Min tanke bakom studien var ju att respondenterna var som en kugge i det stora maskineriet, som en del av helheten. Och här hade kanske systemteorin kunnat komma väl till pass. Jag ville ju även koppla min studie till välfärdssystemen och till teorierna bakom dessa. Hur kunde jag kombinera respondenternas plats som en kugge i det stora maskineriet med tanken om att göra studiens resultat applicerbara i verkligheten? Hur kunde jag få resultaten att bli förståelig för de jag ville påverka? Till slut valde jag Esping-Andersens socialpolitiska välfärdsteori som förklarar hur olika välfärdssamhällen är uppbyggda.

Att jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsintervju beror på att jag ville låta respondenterna beskriva sin egen upplevelse av sin studiesociala situation. Hade jag använt mig av enkäter hade jag fått statistiska svar, med risk för att jag hade missat stora delar av mina respondenters upplevelser. Jag har använt mig av en semistrukturerad intervjuguide under intervjuerna för att åtminstone hålla mig inom området jag studerar. En nackdel med kvalitativa intervjuer är att jag kan få med information som inte hör till studiens forskningsområde. Jag anser att det skedde vid vissa tillfällen i intervjuerna, men att intervjuerna ändå fokuserat på studieområdet.

Jag har haft som ansats att leverera en studie som är trovärdig och grundar sig på god empirisk forskning. Jag har försökt att använda intervjumaterialet på ett tydligt sätt i studien. Bland annat genom att presentera resultatdelen separerad från min analys och mina egna diskussioner om resultaten. Vidare har jag försökt beskriva tillvägagångssättet noggrant i metoddelen. Att jag här under metoddiskussionen försöker granska min studie kritiskt anser jag bidrar till att öka trovärdigheten för studien. Som jag tidigare nämnt är min mening inte att dra generella slutsatser av mina intervjureresultat. Dessa ska ses som några studerande föräldrars upplevelser av sin studiesociala situation.

Avslutning

Studiens frågeställningar anser jag har blivit besvarade utifrån intervjuresultaten, de har kopplats ihop med tidigare utredningar, rapporter och vald teori för att genom detta uppfylla studiens första syfte. Detta syfte, att sammanställa kunskap och skapa förståelse för de studerande föräldrarnas situation, anser jag har blivit uppfyllt genom att jag har presenterat relevanta rapporter och utredningar samt lyft fram studenternas röst i intervjustudien. Studiens andra syfte har uppfyllts genom att respondenterna har kommit med förslag på förbättringar som presenterats under resultaten. Studiens tredje, och mer utopiska syfte, var att åstadkomma en förändring för de studerande föräldrarna. Om så är fallet kan enbart framtiden utvisa.

Förslag till fortsatta studier och utredningar

Då jag påbörjade denna studie kom jag snabbt fram till att det inte finns någon helhetsbild av vilka de studerande föräldrarna är i dag. Jag anser att en grundlig, kvantitativ, undersökning om vilka dessa är, är mycket viktigt att studera vidare för att få en helhetsbild och grepp om dessa studenters situation.

Begreppet *skyddsvärd tid* är även en viktig fråga i en framtida SGI-utredning. Ska skyddsvärd tid kopplas ihop med hur studenten klarar av sina studier eller med hur studenten försörjer sig under sina studier? Detta måste utredas vidare.

Jag undrar även över vad man vet om hur det ser ut för studenter efter avslutade studier. Är det skillnader mellan studenter som redan har barn när de kommer ut från högskolan och studenter utan barn, i form av anställningsbarhet? Har det varit en fördel att ha fått barn under studietiden? Det skulle även vara intressant att studera i ljuset av jämställdhet. Blir det förbättringar för främst kvinnor på arbetsmarknaden, om de har skaffat barn under studierna?

En jämförande studie mellan både lärosäten och utbildningar angående möjligheterna att studera som förälder är även intressant att genomföra. Vad är det som gör att vissa utbildningar knappt har några studerande föräldrar? Hur arbetar de lärosäten som har många studerande föräldrar vid sina utbildningar? Vad är det som ligger bakom detta? En grundlig undersökning av området hade varit mycket intressant.

Eftersom denna studie inte har en ekonomisk ansats, borde även studier som visar på hur både samhället, studenterna, barnen, arbetsgivarna samt de sociala trygghetssystemen påverkas av att studenter skaffar barn, genomföras. Blir kostnaderna så höga som man kan tro? Vilka är vinsterna, vilka är förlusterna?

Framtiden?

Vad som ligger dolt i framtiden, kan enbart tiden utvisa. Dock så var ett av studiens bakomliggande syften att hjälpa till med att åstadkomma en positiv förändring för de studerande föräldrarnas studiesociala situation. Min förhoppning är att studien kanske kan bli ett verktyg i detta eventuella framtida förändringsarbete. Studien kommer därför att distribueras bland studentorganisationer och studentkårer i landet. Studien kommer även att skickas till politiker i bland annat socialutskottet i riksdagen.

I utredning efter utredning, i flera rapporter, i den offentliga debatten och i många studenters verklighet har man kommit fram till samma sak om och om igen: Studerande föräldrars studiesociala situation fungerar inte på ett tillfredsställande sätt. Min fråga är: Varför görs ingenting åt detta?

Mina förhoppningar ligger nu till att den så kallade SGI-utredningen, som det hänvisades till i SOU 2009:28, lägger förslag på konkreta, främjande åtgärder för de studerade föräldrarnas studiesociala situation. Åtgärder som i den reella verkligheten faktiskt ger en positiv förändring för de studerande föräldrarnas studiesociala situation.

Litteraturförteckning

Litteratur

Dewey, J. (1980). (Övers. Nils Sjäodén). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur.

Dewey, J. (1997). (Övers. R. M. Hartman, S. G. Hartman, A. Alhberg). *Demokrati och utbildning*, Göteborg: Daidalos.

Esping-Andersen, G. (1990) *The three worlds of welfare capitalism*. Cornwall: TJ International.

Goodin, E. R., Headey, B., Muffels, R., Dirven, H-J. (2003). *The Real Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.

James, W. (2003). *Pragmatism*. Göteborg: Daidalos.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Köpenhamn: Studentlitteratur.

Olsson, H., Sörensen, S. (2001). *Forskningsprocessen*. Falköping: Liber.

Pierson C., Castles, F. G., (Edi). (2006). *Three Worlds of Welfare capitalism I The Welfare state reader second edition*. Cambridge: Polity press.

Svenning, C. (2003). *Metodboken – samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling. Klassiska och nya metoder i informationssamhället. Källkritik på Internet*. Stockholm: Lorentz förlag.

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska riktlinjer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Utredningar och rapporter från statliga organ

Högskoleverkets rapportserie 2008:33 R. Amnéus, I., Gillström, P. (2008). *Vilka är studenter, en undersökning av studenter i Sverige..* Stockholm: Högskoleverkets kontorsservice.

Centrala studiestödsnämnden (2009) *Studerande föräldrar i högre utbildning - ekonomiska och sociala villkor*. Sundsvall: Centrala studiestödsnämnden.

Regeringsförklaringen, Stadsrådsberedningen.. (2008). Stockholm: Regeringskansliet.

Socialdepartementet, Regeringskansliet. (2008) Informationsbroschyr: *Mer tid för små barn*. Västerås: Edita.

SOU 2003:50 *Sjukpenninggrundande inkomst. Skydd och anpassning*. Stockholm, Fritzes offentliga publikationer.

SOU 2003:130 *Studerande och trygghetssystemen – betänkande av Studiesociala utredningen*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

SOU 2005:73. *Reformerad föräldraförsäkring, kärlek omvårdnad, trygghet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

SOU 2009:28 *Stärkt stödför studier – tryggt, enkelt och flexibelt*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Utredningsdirektiv 2007:153. *"En studiesocial utredning"*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Webbsidor

Centrala studiestödsnämndens webbsida, 090316, *"Korta fakta om CSN"*.
<http://www.csn.se/om-csn/korta-fakta>

Centrala studiestödsnämndens webbsida, 090316, *"Studiemedelsbelopp"*.
<http://www.csn.se/om-csn/statistik/1.1675>

Centrala studiestödsnämndens webbsida, 090402, *"Tilläggsbidrag"*.

<http://www.csn.se/utomlands/hur-mycket-kan-du-fa/1.774>
Försäkringskassans webbsida, 090218, "Socialförsäkringens historik".

<http://www.forsakringskassan.se/omfk/socialforsakringen/historik/>
Försäkringskassans webbsida, 090316, "Föräldrapenning".

<http://www.forsakringskassan.se/omfk/analys/barnfamilj/foraldrap/>
Regeringens webbsida 090327. "Barnbidrag".

<http://www.regeringen.se/sb/d/1924/a/12303>
Regeringens webbsida, 090401. "Högskolereformen 2007".

<http://www.regeringen.se/sb/d/5696>
Statistiska centralbyråns webbsida 090317. "Att bli förälder".

http://www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51ST0207_03.pdf
Statistiska centralbyråns webbsida 090323. "Babyboom i Sverige?".

http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____231102.aspx
Stockholms universitets webbsida, 090414, "LADOK".

<http://www.su.se/ladok>

Övrig litteratur

Personlig kommunikation, SCB, 090319 mailkontakt (mail finns hos författaren).

Bilagor

Bilaga 1

Brev studentkårer

Hej!

Mitt namn är Anna Lindsjö. Jag studerar till Socionom vid Göteborgs Universitet och skriver under vårterminen 2009 min C-uppsats.

Ämnet för min uppsats är **Studerande föräldrar och socialförsäkringssystemen**. Jag kommer att titta på hur havandeskapspenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning m.fl. socialförsäkringar har fungerat i verkligheten för de studerande föräldrarna.

Jag söker respondenter som är studenter och har **blivit föräldrar under sin studietid**. Av extra intresse är studenter som ej har haft någon sjukpenninggrundad inkomst innan studierna, och således har varit hänvisade till ersättning på grundnivå i de olika socialförsäkringssystemen.

Jag undrar nu om ni har någon som helst möjlighet att hjälpa mig att **komma i kontakt med studerande föräldrar**, utifrån ovanstående kriterier? Det kan även vara studenter som har avslutat sina studier i dagsläget, men som har stämt in på ovanstående kriterier.

Jag kommer att intervjua ca fyra stycken studerande föräldrar. Jag kontaktar även andra studentkårer med samma vädjan som till er, och om ni bara lyckas skaka fram **en student** som stämmer in på mina kriterier så vore det toppenbra!

Ni får mycket gärna förmedla mina kontaktuppgifter till de studenter ni tror kan vara av intresse för mig. Jag skulle bli oerhört tacksam för all hjälp ni kan ge mig!

Hör av er om ni har några frågor!

Tack på förhand!

Mvh Anna Lindsjö

Mobil: 0708-99 79 19

Mail: snorpan20@msn.com

Hej!

Tack för att du har visat intresse till att delta i min studie om studerande föräldrars studiesociala situation. Studiens syfte är att ta reda på hur studerande föräldrar upplever att studiemedelssystemet harmonierar med föräldraförsäkringssystemet, samt vilka de eventuella viktigaste förbättringarna skulle vara för din/er studiesociala situation.

Intervjuer med studerande föräldrar är en del av studien, jag kommer även att samla in information om vad bland annat statliga offentliga utredningar har kommit fram till om detta område. Intervjuerna bidrar med det unika "inifrån-perspektivet" som du som studerande förälder har, därför vore jag väldigt glad om du bestämde dig för att delta i studien.

Jag skulle vilja spela in intervjun som vi genomför, du har självklart möjlighet att avsäga dig inspelning av intervjun. Om intervjun spelas in kommer den även att transkriberas, dvs. skrivas ut. Du kommer att få möjlighet att kommentera den utskrivna intervjun för att kunna komma med korrigeringar av sådant du anser att jag har missuppfattat eller liknande. Den inspelade intervjun samt det transkriberade materialet förvaras oåtkomligt för utomstående och kommer att förstöras i samband med uppsatsens färdigställande. I studien kommer belysande citat att finnas med från intervjuerna. Inga hela intervjuer kommer att finnas med, ej heller uppgifter som kan identifiera dig som person. Du kan alltså inte bli identifierad i varken den skriftliga transkriberingen av intervjun eller i den färdiga studien.

Du kommer att få ta del av intervjuguiden som jag kommer att använda mig av under intervjun, detta för att förbereda dig på de områden som jag är intresserad av att studera. Genom att svara på detta mail samtycker du till att delta i studien. Kom ihåg att du närsomhelst är fri att avbryta ditt deltagande i studien, detta gäller såväl innan, under samt efter intervjuns genomförande.

Det material som jag får fram under intervjun kommer inte att användas till annat än forskningen. Om du är intresserad så får du självklart ett eget exemplar av den färdiga studien!

Genom att svara på detta mail så samtycker du till att delta i studien, i retur får du även intervjuguiden som jag kommer att använda under intervjun. Jag kommer med förslag på datum för genomförandet av intervjun vid fortsatt mailkontakt.

Hör av dig om du har några frågor.

Tack på förhand.

Mvh Anna Lindsjö
0708-99 7919
snorpan20@msn.com

Introduktion

Berätta lite om dig själv.

Stödord: (ålder, kön, studerande, studerande förälder, vilande SGI, studietids-SGI).

Studiemedelssystemet & föräldraförsäkringen

Berätta om dina erfarenheter av studiemedelssystemet.

Stödord: (finansiering, tilläggsån).

Berätta om dina erfarenheter/upplevelser om havandeskapspenning under din studietid.

Stödord: (uppburit, kombination med studiemedel, ledighet med studier).

Berätta om dina erfarenheter/upplevelser av föräldrapenning/föräldraledighet under din studietid.

Stödord: (uppburit, kombination med studiemedel, föräldraledighet med studier).

Berätta om dina erfarenheter/upplevelser av tillfällig föräldrapenning vid vård av barn under din studietid.

Stödord: (utnyttjat, kombination med studiemedel, tillfällig vård av barn med studier).

Berätta om dina erfarenheter/upplevelser av tillfällig föräldrapenning vid vård av barn av annan närstående under din studietid.

Stödord: (utnyttjat, kombination med studiemedel, tillfällig vård av barn av annan närstående med studier).

Övriga studiesociala områden som berör studerande föräldrar

Berätta om dina erfarenheter och upplevelser av hur det går att förena studier och föräldraskap.

Berätta om dina erfarenheter och upplevelser av hur schemaläggningen påverkar dig som studerande förälder.

Berätta om dina erfarenheter och upplevelser av hur kursupplägget påverkar dig som studerande förälder.

Förbättringar för din studiesociala situation?

Berätta vad du upplever som de viktigaste förbättringarna för att förbättra din studiesociala situation med avseende på:

- Sjukpenninggrundande inkomst (SGI)
- Studiemedelssystemet
- Havandeskapspenningen
- Föräldrapenningen
- Tillfällig vård av barn
- Tillfällig vård av barn av annan närstående
- Schemaläggningen
- Kursupplägget
- Annat

Övriga tankar och funderingar?